

บทที่ 4

จากการทอผ้าซาโอริ มุลนิธิบ้านสมานใจ และการศึกษาตามอัธยาศัยของศิลปิน

การค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาสภาพและอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่

เนื้อหาในบทนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงความเป็นมาของการทอผ้าแบบซาโอริที่เข้ามาสู่ประเทศไทย จนกระทั่งถึงการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้พิการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการก่อตั้งมูลนิธิบ้านสมานใจ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยอธิบายผ่านกรณีศึกษา 3 คน และพัฒนาการที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างมีความหมายของมูลนิธิบ้านสมานใจ ดังนี้

ความเป็นมาของการทอผ้าแบบ “ซาโอริ”

องค์กร “ซาโอริ-ฮิโรบา” (NPO SAORI-HIROBA) ก่อตั้งขึ้นที่เมืองโอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น เมื่อ พ.ศ. 2525 เพื่อให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มโอกาสและยกระดับความเป็นอยู่ของคนพิการ โดยใช้เทคนิค “การทอผ้าด้วยมือแบบซาโอริ” ต่อมาการทอผ้าแบบซาโอริก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่น และใน พ.ศ. 2542 องค์กร “ซาโอริ-ฮิโรบา” จัดตั้งเป็นองค์กรการกุศล และร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั่วโลกเพื่อพัฒนาหลักสูตรการทอผ้าซาโอริ

การทอผ้าแบบซาโอริ เป็นการทอผ้าที่ปราศจากกฎเกณฑ์และข้อจำกัดต่างๆ โดยมีกฎของการทอผ้าคือ “ไม่สอน แต่พยายามช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล” ผู้เรียนจะได้เรียนเทคนิคและปรัชญาของการทอผ้าเท่านั้น ผู้สอนเพียงแค่แนะนำ แต่ไม่แสดงตัวอย่างให้เห็น เพราะเกรงว่าอาจทำให้ความสามารถที่จะแสดงตัวตนของผู้เรียนสูญหายไป

เนื่องจากการทอผ้าด้วยมือต่างจากการทอผ้าด้วยเครื่องจักร และยังเป็นการค้นหาความมั่นคงทางจิตใจด้วย ผู้เรียนได้ฝึกสมาธิและการควบคุมอารมณ์ และสิ่งสำคัญที่สุดคือการพัฒนาความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และรู้สึว่าตนเองมีคุณค่า

การทอผ้าแบบซาโอริ เป็นมากกว่าการนำเสนอวิธีการทอผ้า แต่เป็นการถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นตัวตน และความคิดสร้างสรรค์ของผู้ฝึกทำให้ครอบครัว คนรอบข้าง ชุมชน สังคม ตระหนักถึงศักยภาพและความสามารถของพวกเขา นอกจากนี้ การทอผ้าแบบซาโอรินี้ นอกจากจะเป็นการเพิ่มแรงบันดาลใจให้แก่พวกเขาในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและเต็มศักยภาพแล้ว ยังเป็นการช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ในการทำงานของตา มือ และเท้า ช่วยให้เกิดความอดทน มีความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จ และทำให้ผู้ทอมีสมาธิอีกด้วย

เมื่อ พ.ศ. 2532 องค์การซาโอริ-อิโรปะ ได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเรื่องเทคนิคการทอผ้าด้วยมือแบบซาโอริกับมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ ประเทศไทย โดยความร่วมมือขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) แม้ว่าองค์การฯ จะสร้างกิจกรรมแนะนำการทอผ้าแบบซาโอริให้กับหลายองค์กรในประเทศไทยอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่มีหน่วยงานไหนใช้กิจกรรมนี้ในการพัฒนาคนพิการอย่างจริงจัง

ต่อมา พ.ศ. 2543 องค์การซาโอริ-อิโรปะกับองค์การร่วมระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ได้เสนอตัวที่จะเริ่มโครงการพัฒนาโอกาสในการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนพิการในสังคม และส่งเสริมรายได้ของชาวไทยภูเขาจากหัตถกรรมพื้นบ้านในประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ “คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” ใน “ทศวรรษเพื่อคนพิการสำหรับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก พ.ศ. 2536-2545” และกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

โครงการฯ ขององค์การซาโอริ-อิโรปะในประเทศไทย เน้นช่วยเหลือให้ชาวเขาสามารถพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจจากการผลิตค้าขายท้องถิ่นและเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่คนพิการ โดยการนำเสนอแนวคิด “การฟื้นฟูคนพิการโดยชุมชน” (CBR) ที่ไม่ใช่แค่เพียงการฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนจากท้องถิ่นต่างๆ เท่านั้น แต่ยังต้องการเสนอแนวคิดนี้ให้แก่คนพิการและครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับคนพิการในชุมชนที่ประเทศไทยประสบอยู่

การขาดการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับคนพิการนับเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการที่จะดำเนินโครงการต่างๆ ในประเทศแถบเอเชีย ด้วยเหตุนี้โครงการฯ จึงสาธิตให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพของคนพิการ โดยอาศัยความพยายาม ความคิดสร้างสรรค์ของคนพิการแต่ละคน และครอบครัวของคนพิการ รวมทั้งชุมชนที่มีร่วมกัน คนพิการจะมีความสุขกับรูปแบบการดำเนินชีวิต พร้อมกับโอกาสในการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้พวกเขา

โครงการฯ ขององค์การซาโอริ-อิโรบะในประเทศไทย มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับซาโอริมากมาย อย่างเช่น การจัดแสดงเทคนิคการทอผ้า การประสานความร่วมมือในโครงการด้านเศรษฐกิจและด้านการตลาดเกี่ยวกับผ้าปั่นมือและผ้าย้อมสีธรรมชาติที่ผลิตโดยชาวเขา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาสังคมเขตพื้นที่สูง

ใน พ.ศ. 2545 องค์การซาโอริ-อิโรบะกับองค์การร่วมระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ได้ก่อตั้ง “ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการ” ที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาและสร้างโอกาสในการประกอบกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และส่งเสริมอาชีพให้แก่คนพิการในสังคม และได้ใช้บ้านเช่าในหมู่บ้านศิริวัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมของ “ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการ” หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ศูนย์ซาโอริ”

การจัดตั้งศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการที่จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เนื่องจากเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยว และมีชาวไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ ซึ่งชาวเขาเหล่านี้สามารถสร้างสรรค์งานหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแสดงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละเผ่า นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนสอนคนพิการอยู่หลายแห่ง ประกอบกับกลุ่มผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งก็มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์ฯ

ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทั้งหมดจำนวน 9 คน ประกอบด้วยหัวหน้าโครงการ 1 คน (คนญี่ปุ่น), ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคพิเศษการทอผ้าแบบซาโอริ 3 คน (คนญี่ปุ่น), เจ้าหน้าที่ดูแลเด็กทั่วไป 2 คน (คนไทย), และเจ้าหน้าที่ผลิตสินค้า 2 คน (คนไทย) โดยจัดกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ

1. จัดเตรียมวิทยากรสำหรับการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการทอผ้าแบบซาโอริ
2. พัฒนาหลักสูตรการทอผ้าแบบซาโอริสำหรับคนพิการ ครอบครัว และประชาชนทั่วไป
3. การพัฒนาที่ทอผ้าที่เหมาะสมกับการใช้งานของคนพิการ และการหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของคนพิการและชาวไทยภูเขา
4. เปิดการสาธิตและฝึกอบรมการทอผ้าแบบซาโอริให้กับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และชาวเขา

คุณฮารูโอะ นากายามา แกนหลักในการก่อตั้งศูนย์ฯ เล่าถึงวัตถุประสงค์หลักของศูนย์ฯ ว่า “ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการเป็นสถานที่ที่สาธิตการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการสนใจซึ่งกันและกัน เพราะบางครั้งเราคิดว่าเด็กพิการทางปัญญา หรือเรียกว่า Intellectual disability เขามักจะทำอะไรไม่ได้ ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้เป็นอย่าง

นั้น ... ศูนย์ฯ เป็นที่ที่จะเติมพลังเติมความมั่นใจให้กับเด็กทุกๆ คน และเป็นที่ที่เยียวยาความทุกข์ของครอบครัว ให้มีความหวัง นอกจากนี้ยังเป็นที่ยึดประกาย และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้สังคมได้ตระหนัก และนำแนวคิด หรือกระบวนการของศูนย์ฯ ไปสร้างสรรค์ และเติมเต็มในส่วนที่ขาด เพื่อพัฒนาเด็กพิเศษคนอื่น ๆ ให้มีโอกาสแสดงออกถึงศักยภาพอย่างเต็มที่ ... เราไม่อยากจะเรียกพวกเขาว่าผู้พิการ แต่เราเรียกพวกเขาว่าศิลปินต่างหาก เราเชื่อในการแบ่งปันความสุขแก่กันและกัน เรามาช่วยกันบรรเทาความทุกข์และความทุกข์นั้นสร้างชาติได้เมื่อเรามาร่วมมือกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่เราอยากจะบอกว่างานของเราไม่ใช่สำหรับกลุ่มศิลปินกลุ่มนี้เท่านั้น แต่รวมไปถึงทุกคนในสังคมของเรา เราหวังว่ากิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเรานี้จะสามารถทำให้ผู้คนมีความสุขสำราญกับชีวิตมากขึ้น” (จากการสัมภาษณ์คุณฮารุโอะ นากายามา, มุลินธิบ้านสมานใจ, 12 มกราคม 2552)

“ซาโอริ” (SAORI) เป็น โปรแกรมการทอผ้าด้วยมือที่ค้นพบในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งผู้ที่สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวเองได้อย่างอิสระโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดของบุคคล การทอผ้าแบบซาโอรินี้ได้ถูกเผยแพร่สู่ระดับนานาชาติครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2529 ในงานเทศกาลศิลปะเมืองวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับความนิยมจากประเทศผู้เข้าร่วมกว่า 40 ประเทศ และในประเทศญี่ปุ่นมีผู้สนใจในการทอผ้ามากกว่า 30,000 คน นอกจากนี้ยังมีผู้พิการที่สนใจในการทอผ้าถึง 2,000 คน ดังนั้นการทอผ้าแบบซาโอริจึงถือเป็นวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้พิการรวมถึงยังถือเป็นงานศิลปะอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมในประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย โดยมีหลักการดังนี้

1. การค้นพบตนเองสำหรับผู้พิการ เป้าหมายสูงสุดของการทอผ้าแบบซาโอริ คือ การปลดปล่อยตนเองออกจากข้อจำกัด โดยการทอผ้าด้วยมือ และเพื่อช่วยให้พวกเขาค้นพบตัวเองผ่านการทอผ้า การทอผ้าแบบซาโอริได้ให้ความสำคัญต่อการแสดงออกอย่างอิสระและความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะเทคนิคหรือความสม่ำเสมอของลวดลายหรือสีของเส้นด้าย

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการ ผ่านการทอผ้าแบบซาโอริ ทำให้ผู้พิการสนใจในกิจกรรมที่สร้างสรรค์และมีโอกาสถ่ายทอดความสุขผ่านงานงานศิลปะ การทอผ้าแบบซาโอริไม่สอนว่าทออะไร แต่จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน โดยส่งเสริมผลงานด้วยการให้กำลังใจ ที่เขาทอผ้าจากแรงบันดาลใจที่บริสุทธิ์ ผู้ทอที่มีและไม่มีความสามารถเกิดความมั่นใจในตัวเองเพิ่มมากขึ้น โดยการค้นพบว่าพวกเขาสามารถทำสิ่งที่สร้างสรรค์ได้โดยปราศจากข้อจำกัด ดังตัวอย่างผู้พิการทางร่างกาย ผู้ที่มีความบกพร่องทางการสื่อสาร และผู้พิการทางสติปัญญามากมายในประเทศญี่ปุ่น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นมากหลังจากที่เริ่มทอผ้าแบบซาโอริ

3. โอกาสในการใช้ชีวิตอย่างอิสระสำหรับผู้พิการ การทอผ้าแบบซาโอริไม่เพียงแต่เป็นการฟื้นฟูผู้พิการเท่านั้น แต่ยังถือเป็นการสร้างโอกาสในการใช้ชีวิตอย่างอิสระด้วย ในประเทศญี่ปุ่น เสื้อผ้าซาโอริที่ทอโดยผู้พิการมีมูลค่าสูงมากและเป็นที่นิยมในห้างสรรพสินค้า ยกตัวอย่าง

เช่น ผ้าพันคอผืนเล็กมีราคาสูงถึง 80 เหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ยังมีการนำผ้าทอแบบซาโอริไปแปรรูปเป็นกระเป๋าและเสื้อ

4. เครื่องทอผ้าที่เป็นมิตรกับผู้ทอ ในการทอผ้าแบบด้วยมือแบบดั้งเดิม นั้น ในขั้นตอนแรก ผู้ทอผ้าต้องฝึกผูกเครื่องทอผ้าเป็นอันดับแรก ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ยากมาก กระบวนการนี้มักทำให้ผู้ที่เริ่มฝึกทอผ้าจะเกิดความท้อแท้ นอกจากนี้ครูผู้สอนอาจต้องใช้เวลาและพลังงานมากในการที่จะฝึกให้กับผู้ฝึกการ ซึ่งในทางตรงกันข้าม เครื่องทอผ้าซาโอริเป็นเครื่องทอผ้าที่ถูกออกแบบมาให้ใช้งานง่าย ช่วยลดขั้นตอนและข้ามบางส่วนของกระบวนการที่ยุ่งยากในการผูกเครื่องได้

การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ฝึกการ

หลังจากศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการ ได้สถานที่ในการดำเนินกิจกรรมแล้ว ทางผู้ดำเนินโครงการและเจ้าหน้าที่ได้ติดต่อไปยังโรงเรียนกาวีละอนุกุลเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้กับครูและผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วทราบ ซึ่งในขณะที่ทางโครงการได้มีการประชาสัมพันธ์เพราะต้องการสมาชิกเข้าร่วม ทางผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษซึ่งกำลังคิดหาแนวทางว่าจะทำอย่างไรหรือจะหากิจกรรมอะไรให้ลูกทำหลังจากที่ลูกจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว เพราะแต่ละคนเมื่อไม่ได้ไปโรงเรียนแล้วก็ไม่รู้จะไปทำงานอะไรหรือเรียนต่อที่ไหนนอกจากอยู่กับบ้าน ครูโทรทัศน์อย่างดีที่สุดก็มาวาดรูประบายสี ส่งผลให้ลูกๆ ไม่มีเพื่อน ขาดทักษะทางสังคม นอกจากนี้พัฒนาการด้านต่างๆ ที่เคยได้รับการฝึกฝนกลับถดถอยลงและขาดโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนตามที่ควรจะเป็น

คุณแม่น้องตู เล่าถึงความกังวลใจในการหากิจกรรมให้ลูก ผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษทำหลังจากเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว “เมื่อลูกจบการศึกษาแล้ว ทำให้แม่กังวลใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะให้ลูกเรียนต่อที่ไหน ... แม่พยายามค้นหาพรสวรรค์ในตัวลูกมานานแล้ว แม่ก็ได้พบคำตอบคือผ้าทอซาโอริหรือผ้าทอผืน ... ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กพิเศษมีงานทำ มีรายได้ ไม่เป็นภาระแก่สังคมและครอบครัว ... ทุกวันนี้แม่ภูมิใจและดีใจมากที่ลูกมีความสุขกับงานที่ลูกชอบและถนัด ลูกรักเพื่อนๆ และรับผิดชอบงานที่ทำ” (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 7

ธันวาคม 2551)

นอกจากนี้ พ่อของพี่ตั้น ยังเล่าว่า “ครอบครัวแรกที่ไปทำกิจกรรมที่ศูนย์ซาโอริ คือครอบครัวพี่ตู แล้วต่อมาก็บอกต่อกัน ส่วนตัวผมนั้นมาทีหลัง คือผมก็ไปฝึห่านะ ไม่รู้จักก็แจ้งพอบกาวีละอนุกุลก็ไปที่สารพัดช่าง พาไปเรียนทางด้านวาดสีน้ำ มันก็ไม่ได้ผลเพราะไปเรียนกับคนปกติทั้งหลาย บางทีทราบจากเพื่อนผู้ปกครองว่าลูกเขากลายเป็นตัวตลกให้เพื่อนๆ ในบางครั้ง

โดยเขาไม่ได้คิดว่าสิ่งเหล่านี้ถ้าพ่อแม่เขาทราบเขาจะรู้สึกเจ็บปวดแค่ไหน คนที่ไม่มีลูกพิการเขาจะไม่รู้หรือกว่าจิตใจพ่อแม่เป็นอย่างไร ลูกเรากลายเป็นตัวตลกบ้าง อะไรบ้างในบางที จนกระทั่งผมได้พบกับศูนย์ซาโอริที่เข้ามาช่วยเหลือ เอาเด็กเหล่านี้ไปฝึกทอผ้า คุณนากายามาคือคนที่เราได้พบเป็นคนแรก เขาก็รับลูกผมฝึกนะ ก็เลยเข้าไปฝึก ซึ่งในช่วงแรก ๆ ก็ยากพอสมควร ผมคิดว่าเขาทำไม่ได้แล้วแหละ แต่ปรากฏว่าเขาทำได้ แล้วอีกอย่างหนึ่งก็คือเขาได้ไปเจอเพื่อนเพื่อนที่เป็นศิษย์เก่ากาวิละอนุกุลหลายคน ทำให้เขาค่อนข้างที่จะมีความสุข” (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 7 ธันวาคม 2551)

กิจกรรมที่ทางศูนย์ซาโอริจัดไว้ให้กับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ คือ กิจกรรมทอผ้าแบบซาโอริ ซึ่งเป็นกิจกรรมการทอผ้าตามจินตนาการอย่างอิสระที่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีความเชื่อว่าการทอผ้าซาโอริเป็นกิจกรรมที่สามารถสะท้อนความคิดสร้างสรรค์และเอกลักษณ์ของผู้ทอได้อย่างแท้จริง โดยใช้ก๊อผ้าที่ได้รับการออกแบบมาให้ใช้งานได้เหมาะสมสำหรับผู้พิการ และผู้สอนจะแนะนำเทคนิคการทอผ้าและเชิญชวนให้ทดลองหัดทอ การศึกษาแบบนี้ไม่ได้จัดให้เป็นชั้นเรียนแบบทางการ แต่เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่า

ดังนั้น จากความต้องการของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศูนย์ซาโอริ ผู้ปกครองจึงเกิดความสนใจและเริ่มพาลูกๆ มาเยี่ยมชมโครงการและสนใจในช่องทางนี้ที่ดูเหมือนจะเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของลูกๆ ได้ จึงยินดีให้ลูกเข้าร่วมโครงการ ถึงแม้ว่าจะมีความกังวลอยู่บ้างว่าลูกจะทำได้ไหม หรือจะไปทำเครื่องมือของเขาเสียหายหรือเปล่า ในช่วงเริ่มแรกก็มีเด็กเข้าร่วมโครงการ 2-3 คน ต่อมาเมื่อผู้ปกครองกับเด็กพิเศษที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ก็ทยอยมาร่วมกิจกรรมกับศูนย์ฯ

อย่างไรก็ตาม ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์ฯ ของผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีหลายสาเหตุด้วยกัน อย่างเช่น คุณแม่ของพีตั้น ศิลปินที่ร่วมกิจกรรมบอกว่า “โดยแรกเกิด สมองขาออกซิเงินเพียงเสี้ยววินาที ทำให้ชีวิตลูกของแม่เปลี่ยนไปตลอดชีวิต ในความเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เราได้พยายามหาสิ่งต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยกระตุ้นพัฒนาการเขาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเมื่อเวลาผ่านไปเขาอายุมากขึ้น การที่จะหากิจกรรมให้เขาทำตลอดเป็นเรื่องที่ยากมากขึ้นทุกที เพราะเมื่อไรที่เขาไม่มีกิจกรรมที่ทำได้ตลอดเวลา เขาก็มีอาการหงุดหงิดและอารมณ์เสียตลอดเวลา ครอบครัวเราเลยพยายามจะช่วยเหลือ ว่าจะมีกิจกรรมอะไรหรือทำสิ่งไหนที่เขาสามารถทำได้ยาวนานและมีความสุขกับการทำสิ่งนั้นด้วย เราโชคดีที่ได้มาเจอและรู้จักการทอผ้า ซาโอริ เราเห็นครั้งแรกเราารู้ได้เลยว่ากิจกรรมนี้ที่จะช่วยลูกเราได้ การทอผ้าซาโอริเป็นกิจกรรมที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว และในขณะที่ทอผ้า กลับทำให้รู้สึกมีความสุขสบายใจ และเมื่อลูกเราได้ไปทอผ้าซาโอริ ปรากฏว่าเป็นไปอย่างที่ดีไว้ ลูกของเรามีความสุขกับการได้ไปทอผ้า

และจะคอยวันที่ตัวเองต้องไปทอผ้าโดยไม่ต้องมีการเตือน เมื่อจะถึงเวลาไปทอผ้าที่บ้านสนุก ความเป็นกันเองและบรรยากาศที่อบอุ่นของศูนย์ฯ ประกอบกันทำให้ลูกของเรามีความมั่นใจและมีความสุข” (จากการสัมภาษณ์คุณพ่อพีคั้น, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 23 เมษายน 2552)

คุณแม่ของพีแอนนา หนึ่งในเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม บอกว่า “เมื่อครอบครัวได้มีโอกาสรู้จักกับ Saori Creative Center ซึ่งเขาทำเกี่ยวกับการทอผ้าด้วยมือแบบซาโอริ แม่จึงพาลูกสาวมาทดลองทำปรากฏว่าเขาชอบและแม่รู้สึกว่าเขาทำได้ดี และพัฒนาฝีมือดีขึ้นเรื่อยๆ แต่สิ่งที่แม่รู้สึกว่ามันเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่เกิดขึ้นกับลูกสาวของแม่คือ การทอผ้าแบบซาโอริได้เปลี่ยนแปลงตัวลูกสาวแม่จากคนที่ไม่ชอบสังคม ไม่ชอบการพูดคุย ไม่ชอบการออกจากบ้านหรือแม่แต่ละไปไหนมาไหนด้วยตัวเอง ขาดความมั่นใจทุกอย่าง เธอกลับกลายเป็นคนที่เชื่อมั่น ชอบช่วยเหลือ ชอบแสดงความคิดเห็น เหมือนเธอได้ค้นพบตัวเองและพบศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองและที่สำคัญเขามีความสุขกับสิ่งที่เขาทำ และการทอผ้าแบบซาโอริ คือ สิ่งที่เขาทำแล้วมีความสุขเช่นที่ควรจะเป็น” (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 7 ธันวาคม 2551)

คุณพ่อของดิงลี่ ผู้ปกครองเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ บอกว่า “ผมศรัทธาในสิ่งที่ชาวญี่ปุ่นทำ เพราะสิ่งนี้ได้ให้อุปกรณ์และการค้นพบศักยภาพและความสามารถของตนเองของลูกชายของผม และเด็กพิการอีกหลายๆ คน การทอผ้าแบบซาโอริคือสิ่งที่ลูกของผมเขาคิดและมุ่งมั่นที่จะทำออกมาให้ดีที่สุด การทอผ้าทำให้ลูกผมมีเป้าหมายในชีวิตที่เป็นแบบผู้ใหญ่มากขึ้น โดยที่เขาตั้งเป้าหมายไว้ว่า ‘ผมจะทอผ้า ผมจะทำงานเพื่อจะได้เงินมาซื้อของที่ชอบได้ โดยที่ไม่ต้องขอเงินพ่อ’ คำพูดของลูกประโยคนี้ทำให้ผู้สัมภาษณ์รู้สึกภูมิใจในตัวเขามาก” (จากการสัมภาษณ์คุณพ่อของดิงลี่, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 30 มกราคม 2552)

หลังจากเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เข้าร่วมกิจกรรมและได้รับการฝึกฝนวิธีการทอผ้าแบบซาโอริแล้ว ผลงานของพวกเขาก็ปรากฏขึ้นและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นด้วย บางคนเมื่อเริ่มทอผ้าชิ้นแรกก็ไม่สามารถที่จะเก็บด้ายให้เป็นระเบียบได้จึงเกิด “หนดปลาหมึก” ซึ่งก็คือเส้นด้ายที่ห้อยระยียงระยงค์ตรงขอบผ้า แต่เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น พวกเขาจะสามารถหาวิธีเก็บด้ายให้เป็นระเบียบและทออย่างระมัดระวังมากขึ้นจนไม่เหลือหนดปลาหมึกด้วยการค้นพบของตนเอง

นอกจากนี้ กลุ่มผู้ปกครองก็เริ่มเห็นพัฒนาการของเด็กด้วย เด็กบางคนเริ่มทอผ้าแบบไม่มีลวดลาย แต่เมื่อทอไปได้สักกระยะหนึ่ง เขาก็เริ่มสร้างสรรค์ลวดลายเองและใส่สีสันทันเพิ่มเติมลงบนผ้าได้ นอกจากนี้ทุกคนยังสามารถเล่าเรื่องราวที่ตนเองจินตนาการและถ่ายทอดลงในชิ้นผ้าขณะทอได้อีกด้วย สิ่งเหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่จำนวนผ้าที่พวกเขาทอสำเร็จเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการที่พวกเขามีพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ

ของตนเองออกมาด้วย ดังนั้นผ้าทอของแต่ละคนจึงสามารถบ่งบอก “เอกลักษณ์” ความเป็นตัวตนของเขาได้ ส่วนผ้าทอที่สำเร็จแล้วจะถูกนำไปแปรเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อจำหน่าย เช่น นำไปตกแต่งเสื้อยืด ผ้าพันคอ และเนคไท และรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ก็จะกลายมาเป็นค่าตอบแทนให้กับแต่ละคน

อาสาสมัครในการช่วยแปรรูปผลิตภัณฑ์ เล่าว่า “เห็นผ้าที่เด็กทอยาวๆ สวย ๆ นั้น เราก็จะนำมาตัดแต่ง ประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่นำไปใช้ได้จริง เรื่องที่สำคัญคือ เรื่องของการแปลงผลงานให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่นำไปใช้ได้ ตรงนี้เราจะอาศัยผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายในการประยุกต์ ตัด เย็บ และมีอาสาสมัครชาวญี่ปุ่นช่วยออกแบบ สอนเทคนิคการทำ การเลือกใช้ผ้าในการทำผลิตภัณฑ์ ซึ่งผ้าทั้งผืนเราจะเลือกใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด ใช้ทุกตารางนิ้วเลย ในการเลือกผ้า เราก็ต้องอาศัยความชำนาญในการเลือกกันว่าผ้าส่วนไหนควรจะใช้อะไร เช่นส่วนนี้เหมาะจะเป็นผ้าพันคอ นำมาทำเสื้อ หรือทำจานรองแก้ว แล้วเหลือจากนั้นก็นำมาทำกระดุมได้ เราพยายามที่จะใช้ทุกส่วนให้คุ้มค่าที่สุด และการที่เราไม่ทิ้งเศษเล็กเศษน้อยนี้ก็เป็นทั้งเหตุผลทางจิตใจด้วยและทางธุรกิจด้วย ทั้งสองด้านร่วมกัน เพราะถ้าเกิดเด็กที่ทอเขาเห็นเศษผ้าของเขาถูกทิ้งอยู่เขาก็อาจจะเกิดความน้อยอกน้อยใจได้บ้าง” (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 7 ธันวาคม 2551)

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ โอริได้พยายามชักชวนให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับลูกๆ ของตนด้วย โดยเชิญชวนให้แวะมาเยี่ยมเยียนดูลูกๆ ทอผ้า มาฝึกทอผ้ากับลูกๆ มารับประทานอาหารร่วมกัน และมาพบปะสังสรรค์กันในเทศกาลต่างๆ ที่ศูนย์ฯ โอริจัดขึ้น จนกลุ่มผู้ปกครองได้รู้จัก เกิดความคุ้นเคย และพร้อมใจมาเรียนรู้ร่วมกับลูกๆ ของตน

หนึ่งในกิจกรรมที่น่าสนใจที่ทางศูนย์ฯ โอริได้จัดขึ้นเพื่อชักชวนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมคือ การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน จะมีการนำผ้าทอของแต่ละคนมาแสดงตั้งแต่ผืนแรกที่ทอจนถึงผืนปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งทางด้านทักษะการทอ ความประณีต สีสัน ลวดลาย และเรื่องราวต่าง ๆ ที่พวกเขาได้ถ่ายทอดจินตนาการลงบนผืนผ้า เมื่อผู้ปกครองได้เห็นก็รู้สึกภูมิใจ และเห็นความสุขที่เกิดขึ้นกับลูกๆ จากการที่ได้มาร่วมกิจกรรมพบปะเพื่อนๆ และมีสังคมของตนเอง จนผู้ปกครองร่วมกันตั้งชื่ออีกชื่อหนึ่งให้กับศูนย์ฯ โอริว่า “บ้านสนุก”

นอกจากนี้คุณพ่อของน้องน้ำ ยังเล่าถึงการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้พิการและกลุ่มผู้สนใจว่า “การให้โอกาสผู้พิการด้านอื่นมีโอกาสที่จะมาช่วยทำงานให้มูลนิธิ นี่ก็ถือว่าเป็นจุดเด่น ที่เราสามารถพูดได้เต็มปากเลยว่า ผลิตภัณฑ์ของเราเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า เพราะตั้งแต่เส้นด้ายจนถึงกลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ เราอาศัยฝีมือของผู้พิการทั้งนั้น ส่วนเราผู้ปกครองมีหน้าที่ในการหาตลาด เราก็พูดได้นะว่าการที่เราไปจัดนิทรรศการนอกสถานที่เป็นการประชาสัมพันธ์มูลนิธิด้วย หากคนมาเยี่ยม ไปให้ความเข้าใจกับสังคม บางครั้งเราได้เงินบริจาคมาบ้างแต่นั่นก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะวัตถุประสงค์จริง ๆ

เราพยายามที่จะยืนอยู่บนขาของตนเอง ผมถึงบอกว่าอยากทำให้องค์กรของเรานี้เป็นแบบอย่าง ถ้าหากเราจะมุ่งหวังให้คนมาบริจาค มันไม่ได้ ดังนั้นเราจะไม่มีการว่าบริจาคที่นี่ เราอยากให้มีมาดูแล มาชมเรา ว่าเราทำอะไรกันดีกว่า ซึ่งบางคนอาจจะไม่เคยได้เห็นความสามารถของเด็กกลุ่มนี้ ไม่เคยเห็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากฝีมือคนพิการและทำด้วยความปราณีต” (จากการสัมภาษณ์คุณพ่อของน้อง น้ำ, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 4 เมษายน 2552)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการก่อตั้งมูลนิธิบ้านสมานใจ

เมื่อการดำเนินโครงการของศูนย์ฯ โอริกำลังจะสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2548 ทางผู้รับผิดชอบโครงการ คือ คุณฮารุโอะ นากายามา (MR.HARUO NAKAYAMA) ได้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบและแนะนำให้ผู้ปกครองได้รวมกลุ่มกันและเสนอว่าหากผู้ปกครองสนใจจะสานต่อโครงการนี้ ทางศูนย์ฯ โอริยินดีจะยกอุปกรณ์และเครื่องมือทุกอย่างให้ และคุณนากายามายินดีที่จะเป็นที่ปรึกษาและอาสาสมัครช่วยโดยไม่รับเงิน แต่ผู้ปกครองต้องหาสถานที่ดำเนินการใหม่และจดทะเบียนจัดตั้งเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้อง

หลังจากประชุมปรึกษาหารือร่วมกันหลายครั้ง ผู้ปกครองเห็นตรงกันว่าต้องการที่จะร่วมมือกันดำเนินการต่อไป โดยอันดับแรกเริ่มจากการก่อตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งก็คือกลุ่มผู้ปกครองทุกคน ไม่ได้ถูกบังคับแต่ทุกคนเต็มใจและยินดีที่จะร่วมมือกัน นอกจากนี้ถือเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากนักวิชาการ ผู้มีประสบการณ์หลายท่าน ซึ่งให้เกียรติมาเป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์อีกด้วย

พ่อของพี่แจ้ว เล่าบรรยากาศตอนนั้นว่า “คุณนากายามาแนะนำพวกเรา เขาพยายามปรึกษาผู้ปกครองหลายครั้ง เรียกประชุม เวลาที่มีกิจกรรมร่วมกันเขาก็พยายามป้องกันความคิดนี้ให้กับผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักว่า เมื่อเขากลับไปประเทศไปแล้ว จะทำอย่างไรกันต่อไป จะให้ลูกกลับไปอยู่กับบ้านเฉย ๆ เหมือนเดิมไหม ... ทางศูนย์ฯ โอริเขาก็พยายามจัดงานวันเด็ก วันพ่อ วันแม่ นิทรรศการต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองมาร่วมกัน เราก็เริ่มรู้จักผู้ปกครองมากขึ้น แล้วตอนหลังเราก็เริ่มรู้จักกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น ผมก็เริ่มเข้าไปคลุกคลีกับเขามากขึ้น มากขึ้น ในที่สุด จนกระทั่งวันหนึ่งเขาบอกว่า เมื่อโครงการครบอายุ 3 ปี เขาก็ต้องแยกย้ายกันกลับไปประเทศไปแล้ว โดยความหวังของเขาเขาอยากให้ผู้ปกครองสานต่อ อันนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นมูลนิธิบ้านสมานใจเลยนะ เขาก็แนะนำให้ผู้ปกครองรวมตัวตั้งเป็นองค์กรอะไรสักอย่างหนึ่ง ในที่สุดเราก็ตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นมา โดยขออนุญาตจัดตั้งก่อนที่เขาจะกลับไปเป็นปี ก็เลยได้รับการอนุมัติให้เป็นมูลนิธิในวันที่ 30 พฤษภาคม 2548” (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 7 ธันวาคม 2551)

เรื่องสำคัญต่อมาคือต้องหาสถานที่ในการดำเนินการใหม่ และนับว่าโชคดีมาก เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ปกครองท่านหนึ่ง (คุณแม่ของพี่ตุ๋) ได้เอื้อเฟื้อสถานที่ให้ใช้ที่บ้านของตนเป็นที่ดำเนินการของมูลนิธิบ้านสมานใจ ปัจจุบัน มูลนิธิบ้านสมานใจตั้งอยู่บ้านเลขที่ 2 ถนนหน้าวัดเกต ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สถานที่ทำงานของมูลนิธิบ้านสมานใจแบ่งออกเป็นสองส่วนตามการทำงาน ส่วนที่หนึ่งคือ “บ้านสนุก” เป็นบ้านที่ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาทำกิจกรรมร่วมกัน อีกส่วนหนึ่งคือ “บ้านกึ่งहन” เป็นบ้านที่ใช้จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทอผ้า

คุณแม่ของพี่ตุ๋ เล่าบรรยากาศการทำงานร่วมกันว่า “ตั้งแต่เริ่มต้นการดำเนินงานเราก็เจอตั้งแต่เรื่องที่ตั้งมูลนิธิเลย ได้ใช้ที่อยู่บ้านผู้ปกครองท่านหนึ่งจดทะเบียนเป็นที่ตั้งมูลนิธิก่อน ผู้ปกครองทุกคนก็ช่วยกันหา ไปหาหลายแห่ง บางแห่งถึงกับสับประมาทเราก็มี บอกว่ามีแต่การทอผ้าอย่างเดียวจะไปทำอะไรได้ เรามีคนพิการตั้งเยอะตั้งแยะที่ต้องดูแล เป็นความกรุณาของผู้ปกครองท่านหนึ่ง เขาให้ที่อยู่เราฟรีๆ นี่ก็ถือว่าเป็นทุนอันหนึ่ง ผมก็มาทำงานโดยที่ไม่ได้รับเงินเดือนอะไรเหมือนกัน ท่านอาจารย์ไชยันต์ก็มาช่วยด้านการดำเนินงาน การบริหาร การติดต่อสื่อสาร การให้ความรู้ เป็นที่อื่น ๆ เขาคิดเป็นเงินเป็นทองทั้งนั้น การที่เรามาช่วยกันนี้แหละถือว่าเป็นทุน คุณสาวงพ่อกองคิดปิ่นท่านหนึ่งก็มาช่วยกันขับรถเวลาที่เรามีกิจกรรม หรือต้องไปต่างจังหวัด หลายท่านมาช่วยให้กำลังใจ อย่างนี้ก็เป็นทุนซึ่งมองไม่เห็นเป็นตัวเลข ผมถึงบอกอย่างหนึ่งว่า ตัวผมชื่นชมผู้ปกครองทุกคน อาสาสมัคร ที่เขามาช่วย เพราะทุกคนช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่” (จากการสัมภาษณ์คุณแม่ของพี่ตุ๋, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 22 สิงหาคม 2552)

กลุ่มผู้ปกครองที่ร่วมกันก่อตั้ง “มูลนิธิบ้านสมานใจ” (The Healing Family Foundation) มุ่งมั่นที่จะดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างครบวงจร ทั้งนี้ก็เพื่อ “เยียวยาผู้ปกครองและคนพิการ พร้อมกับการสร้างความสมัครสมานสามัคคีทั้งในกลุ่มคนพิการ และคนพิการกับคนทั่วไปในสังคม” โดยคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญๆ ดังนี้

ประการแรก ผู้พิการทางสติปัญญาจะทำงานอะไรได้ดีที่สุด? มิตรชาวญี่ปุ่นช่วยออกแบบที่ทอผ้าที่เอื้อให้ผู้พิการสามารถทอผ้าได้สะดวกง่ายขึ้น ผ้าแต่ละผืนที่ทอขึ้นต่างก็มีลักษณะเฉพาะและสวยงาม ตามความรู้สึกรของเรา

ประการที่สอง จะนำผ้าเหล่านี้ไปทำอะไร? อาสาสมัครชาวญี่ปุ่นผู้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะ ช่วยให้มูลนิธิฯ ได้นำผ้าซาโอริไปแปรเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลายอย่าง เช่น ประดับเสื้อยืด ผ้าปูโต๊ะ เนคไท กระดุม บัตรอวยพร จานรองแก้ว กรอบรูป ฯลฯ มูลนิธิฯ เชื่อมั่นว่าจากการออกแบบและการทำอย่างพิถีพิถันนี้ ทำให้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เหล่านี้มีคุณค่าน่าซื้อหา

ประการที่สาม มูลนิธิฯ ผลิตขึ้นเพื่อขายใคร ? ผู้อุดหนุนหรือผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของมูลนิธิฯ คือผู้มาเยี่ยมเยือนมูลนิธิฯ ซึ่งทางมูลนิธิฯ รู้ลึกซึ้งซึ่งในน้ำใจ ทำให้มูลนิธิฯ มีรายได้เพื่อใช้จ่ายบางรายการ เรื่องสถานะทางการเงินนั้นเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่กำหนดอนาคตของมูลนิธิฯ จึงจำเป็นต้องหารายได้จากทางอื่นๆ มาเสริม นับว่ามูลนิธิฯ โชคดีที่ทั้งบุคคลและองค์กรทั้งไทยและต่างประเทศ ได้อุปการะทางการเงินและวัสดุสิ่งของให้มูลนิธิฯ ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

ประการที่สี่ มูลนิธิฯ สามารถทำอะไรตอบแทนสังคมได้บ้าง? มูลนิธิฯ มีข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่นพื้นที่ บุคลากร ความสามารถในการบริหารงาน ฯลฯ กระนั้นมูลนิธิฯ ก็เชื่อว่าในบางเรื่องนั้นอาจมีประโยชน์ที่ใครๆ สามารถจะมาเรียนรู้ได้ มูลนิธิฯ อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นในการคิดหาทางพัฒนาช่วยเหลือผู้พิการอื่นๆ ได้ต่อไป การรณรงค์เพื่อสิทธิคนพิการก็เป็นอีกงานที่ได้พยายามทำกันขึ้น

ประการที่ห้า นอกเหนือจากการทำงานแล้วทำอย่างไรชีวิตผู้พิการถึงจะมีสีสันยิ่งขึ้น? การเดินประกอบดนตรี การรับประทานอาหารร่วมกัน นับเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อโอกาสอำนวย มูลนิธิฯ ก็จัดทัศนจรไปสถานที่ต่างๆ

ประการที่หก มูลนิธิฯ จะทำอะไรกันต่อไปในอนาคตข้างหน้า (วิสัยทัศน์)? มูลนิธิฯ ยังไม่มีคำตอบชัดเจน แต่ถ้าพูดถึงความฝัน มูลนิธิฯ ฝันเห็นบ้านที่ให้ผู้พิการได้อยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นภาระแก่ใคร โดยมีผู้คอยช่วยเหลือดูแลเท่าที่จำเป็น แต่เรื่องนี้ยังไม่ถึงกับเป็นเรื่องเร่งด่วน แต่เมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองต่างก็จะถึงวัยเป็นไม้ใกล้ฝั่งกัน ในอนาคต มูลนิธิฯ ก็คงจะต้องกลับมาคิดถึงปัญหานี้

นอกจากนี้ มูลนิธิบ้านสมานใจยังได้วางเป้าหมายหลักขององค์กรอีกอย่างหนึ่ง คือการก้าวสู่การเป็นโครงการต้นแบบ โดยมีบทบาทสำคัญในการเป็นทั้งสถานที่ศึกษาดูงาน และทำหน้าที่รณรงค์ เผยแพร่ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา เครือข่ายคนพิการ รวมถึงเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป เพื่อให้สังคมเห็นว่าหากสังคมให้ออกัสคนพิการ พวกเขาสามารถสร้างงานที่มีรายได้พึ่งตนเองได้ และที่สำคัญก็คือ พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป โดยไม่ต้องรอรับการสงเคราะห์จากสังคมเท่านั้น การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ต้องอาศัยความร่วมมือของคณะผู้ปกครองคนพิการที่ร่วมเป็นคณะกรรมการมูลนิธิฯ รวมทั้งคณะที่ปรึกษาจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน และที่ปรึกษาหลัก คือ คุณ ฮารุโอะ นากายามา

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในทางวิชาการ กิจกรรมการเรียนรู้ของมูลนิธิบ้านสมานใจ มีลักษณะที่เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้ปกครองของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมุ่งไปที่การตอบสนองต่อทักษะและความเชื่อของกลุ่มที่ว่า “ผู้พิการสามารถพัฒนาได้ หากได้รับโอกาสและการยอมรับ” โดยมุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการที่มีอยู่จริง

กลุ่มผู้ปกครองฯ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานมูลนิธิฯ ได้ร่วมมือกับคุณฮารุโอะ นากายาม่า พัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับทักษะหรือเนื้อหาการเรียนรู้ด้านวิชาการ แต่จะเป็นลักษณะการเรียนรู้ทักษะอื่นที่เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กๆ เพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่า

นอกจากนี้ กลุ่มผู้ปกครองยังประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข, เทศบาลนครเชียงใหม่, สปสช. จังหวัดเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, มหาวิทยาลัยพายัพ, โรงเรียนเรยีนา, ปางช้างแม่แต่มาน ฯลฯ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

มูลนิธิฯ ยังมีกิจกรรมที่มุ่งจะ “ให้” กลับคืนแก่สังคมอีกด้วย เช่น การจัดสัมมนาเพื่อการเรียนรู้นโยบายทางสังคมที่เกี่ยวกับผู้พิการ การร่วมมือทำกิจกรรมกับนักเรียนในท้องถิ่น โดยให้ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องของผู้พิการ การจัดนิทรรศการต่างๆ การแสดงผลงานการทอผ้าของเด็กๆ ทั้งในและนอกสถานที่ ซึ่งนับเป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาชุมชน และเป็น การสาธิตให้กลุ่ม/คณะดูงานเห็นถึงการทำงานเพื่อคนพิการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มแม่บ้าน โรงเรียน สถานสงเคราะห์ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวทางในแง่ที่ว่าชีวิตของคนพิการ ไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะสถาบันการศึกษา เมื่อคนพิการพ้นวัยนักเรียนแล้วจะมีอะไรรองรับสนับสนุน (ฮารุโอะ นากายาม่า, 2551: 3-4)

2. การมีส่วนร่วมทางการบริหาร มูลนิธิบ้านสมานใจมีคณะกรรมการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกลุ่มผู้ปกครองของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยมีคณะที่ปรึกษาเกิตติมศักดิ์ที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้มีประสบการณ์ สนับสนุนในด้านหลักการทำงานและการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ

เนื่องจากคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งก็คือกลุ่มผู้ปกครอง ไม่เคยมีประสบการณ์ในด้านการจัดตั้งมูลนิธิ และการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาก่อน ทำให้ในช่วงแรกของการดำเนินการ ทุกคนรู้สึกหนักใจเพราะถือว่าเป็นงานที่ค่อนข้างหนักเหมือนคนตา

บอกกล่าวข้าง ดังนั้นทุกคนจึงช่วยกันอย่างเต็มที่ โดยทำงานร่วมกันเป็นระบบครบถ้วน คือช่วยเหลือกันและกัน พุดจาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เมื่อเกิดอุปสรรคก็ค่อย ๆ ช่วยกันแก้ไข

นอกจากนี้คุณฮารุโอะ นากายาม่า ผู้รับผิดชอบโครงการศูนย์ชาโอริ ยังคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และช่วยเหลือมูลนิธิบ้านสมานใจเสมอ มูลนิธิบ้านสมานใจจึงค่อย ๆ เก็บส่งสมประสงค์การดำเนินงาน และค่อย ๆ เติบโตอย่างช้า ๆ แต่มั่นคงโดยมีความตั้งใจที่จะส่งเสริมให้ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษสามารถใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม และมุ่งมั่นในการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งบรรลุหลายประการ ได้แก่

1. เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ
2. เพื่อสนับสนุนให้ผู้พิการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเกื้อกูล
3. เพื่อผลิตและสร้างเสริมสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้พิการ
4. เพื่อส่งเสริมให้สังคมเข้าใจในผู้พิการควบคู่ไปกับการปลูกฝังทัศนคติที่ดีของสังคม
5. เพื่อส่งเสริมการศึกษาพิเศษทั้งในและนอกระบบการศึกษา
6. เพื่อสนับสนุนให้ พ.ร.บ.การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 รวมทั้งบรรดากฎหมายและข้อบังคับอื่น ๆ จาก พ.ร.บ.ฉบับนี้เป็นจริงในทางปฏิบัติอย่างทั่วถึงและเสมอภาค
7. เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นเพื่อสาธารณประโยชน์
8. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

มูลนิธิบ้านสมานใจเป็นองค์กรประเภท “ช่วยเหลือตนเอง” (Self-help) พยายามทำผลิตภัณฑ์จำหน่าย นอกจากนี้ สถานที่ทำงานก็ไม่ต้องเสียค่าเช่า รวมทั้งมีอาสาสมัครประจำอาสาสมัครตามโอกาส และเงินบริจาคจากบุคคลและองค์กรต่างๆ ทำให้งานของมูลนิธิฯ ดำเนินไปได้ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรชาโอริ-อิโรบะตั้งแต่แรกที่มาดำเนินงานในจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับคนพิการโดยชุมชน

พ่อของพี่ตูน สรุปภาพการจัดการว่า “การให้อาสาสมัครด้านอื่นมีโอกาที่จะมาช่วยทำงานให้มูลนิธิ นี่ก็ถือว่าเป็นจุดเด่น ที่เราสามารถพูดได้เต็มปากเลยว่า ผลิตภัณฑ์ของเราเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า เพราะตั้งแต่เส้นด้ายจนถึงกลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ เราอาศัยฝีมือของผู้พิการทั้งนั้น ส่วนเราผู้ปกครองมีหน้าที่ในการหาตลาด เราได้พูดได้ว่าการที่เราไปจัดนิทรรศการนอกสถานที่เป็นการประชาสัมพันธ์มูลนิธิด้วย หากคนมาเยี่ยม ไปให้ความเข้าใจกับสังคม บางครั้งเราได้เงินบริจาคมาบ้างแต่นั้นก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะวัตถุประสงค์จริง ๆ เราพยายามที่จะยืนอยู่บนขาของตนเอง ผมถึงบอกว่าอยากทำให้องค์กรของเรานี้เป็นแบบอย่าง ถ้าหากเราจะมุ่งหวังให้คนมาบริจาค มันไม่ได้ ดังนั้นเราจะไม่มีการบริจาคที่นี่ เราอยากให้นำมาดูเรา มาชมเรา ว่าเราทำอะไรกัน

ดีกว่า เราอาจจะไม่เห็นความสามารถของเด็กกลุ่มนี้ เราไม่เคยเห็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากฝีมือคนพิการ และทำด้วยความประณีต” (จากการสัมภาษณ์คุณพ่อของพีตั้น, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 14 มกราคม 2553)

นอกจากนี้ อาสาสมัครช่วยแปรรูปผลิตภัณฑ์เล่าว่า “มูลนิธิบ้านสมานใจมีความตั้งใจพยายามที่จะยืนอยู่บนขาของตนเอง ทำผลิตภัณฑ์จำหน่าย โดยให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่า จึงได้แปรรูปผ้าทอที่ศิลปินได้ทอขึ้นเพื่อให้ผู้ซื้อสามารถนำไปใช้ได้จริง ไม่ใช่ช่วยซื้อเพียงเพราะเห็นใน ซึ่งเราจะมีอาสาสมัครทั้งชาวชาวญี่ปุ่นและชาวไทยมาช่วยในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีเจ้าหน้าที่ที่มีความบกพร่องทางร่างกายเป็นผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อยืด กระเป๋า จานรองแก้ว ผ้ากันเปื้อน ผ้ารองจาน กระดุม การ์ดอวยพร และนำมาจำหน่ายที่มูลนิธิเอง และนอกสถานที่อีกด้วย ดังนั้นรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เหล่านี้จึงถือเป็นรายได้หลักที่ใช้ในการดำเนินงานของมูลนิธิบ้านสมานใจและทำให้มูลนิธิสามารถตั้งอยู่ได้ นอกจากนี้เรื่องสถานที่ทำการก็ไม่ต้องเสียค่าเช่าเพราะเป็นที่ของผู้ปกครอง ทั้งเรายังมีอาสาสมัครประจำ อาสาสมัครตามโอกาส รวมถึงเงินบริจาคจากบุคคลและองค์กรที่มีเมตตาจิตคอยสนับสนุน นอกจากนี้ยังมีแขกแวะมาเยี่ยมเยียนเราแต่ละเดือนก็จำนวนไม่น้อย ทั้งที่มาเป็นประจำสม่ำเสมอ และที่มาโดยการบอกเล่าต่อ ๆ กัน เพื่อสนับสนุน ช่วยซื้อผลงานของศิลปินของเรา บ้างจ่ายต่าง ๆ นานา ทำให้งานของมูลนิธิสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น”

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของมูลนิธิบ้านสมานใจ

หลังจากที่กลุ่มผู้ปกครองได้ร่วมกันดำเนินการจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นมูลนิธิแล้ว คณะกรรมการจึงได้วางแผนในการจัดการศึกษาโดยมีหลักการอยู่ที่การใช้ชีวิตอย่างปกติสุข มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังตระหนักถึงความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ซึ่งผู้ปกครองก็สามารถเป็นครูของลูกได้ในทุกที่ ทุกเวลา โดยในช่วงแรกของการก่อตั้งมูลนิธิบ้านสมานใจกลุ่มผู้ปกครองยังมีประสบการณ์ไม่มากนักจึงได้อิงรูปแบบการจัดการศึกษาของ “ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการ” คือ ใช้กิจกรรมการทอผ้าซาโอริเป็นกิจกรรมหลัก แต่มีพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้สนับสนุนแทนเจ้าหน้าที่ของโครงการ หลังจากนั้นก็ได้มีการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมให้หลากหลายขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตและการส่งเสริมอาชีพ

หัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ คือ ความเชื่อมั่นที่ว่า ศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวของบุคคลแต่ละคน และเราจำเป็นต้องดึงเอาศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์นั้นออกมา

โดยใช้พลังครอบครัวเพื่อนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมด้วยความมุ่งมั่นและพึ่งตนเองเป็นสำคัญ โดยยึดถือปรัชญา “คนพิการ” ไม่ได้หมายความว่า “ผู้ไร้ความสามารถ” เพียงแต่หากเขาได้รับโอกาสและการยอมรับ เขาก็สามารถใช้ศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงเอกลักษณ์ของตนเองและความงดงามผ่านงานศิลปะได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและการมองเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลให้เขาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษถือเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องย่อมมีความสามารถมีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยสร้างสรรค์สังคมสังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้ได้อย่างเต็มศักยภาพนั้นต้องดำเนินการโดยไม่รื้อ

รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ คือการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยครอบครัวองค์กรชุมชน และเป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยมีความมุ่งหวังที่จะใช้พลังครอบครัวในการดึงศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลให้แสดงออกมา โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับธรรมชาติและคำนึงถึงข้อจำกัดของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ นอกจากนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือ ตัดสินใจ และกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาให้กับลูกของตนด้วย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของมูลนิธิบ้านสมานใจมีลักษณะเป็นการบูรณาการการเรียนรู้ โดยการสอนกิจกรรมหนึ่งจะสามารถเชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ หลายเรื่องไปพร้อมกันได้ เช่น การทอผ้าของเด็กที่นี่ไม่เพียงแต่เป็นการฝึกให้มีสมาธิเท่านั้น แต่ยังเป็นการฝึกความใจเย็น การมีความอดทน รู้จักรอคอยในการทำงาน และเป็นการฝึกทักษะการทำงานของตน มือ และทำให้สัมพันธ์กัน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของมูลนิธิบ้านสมานใจยังมีเป้าหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการส่งเสริมอาชีพอีกด้วย ดังนั้นการที่ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้มาที่มูลนิธิบ้านสมานใจ จึงไม่ได้จบลงเพียงการได้ทอผ้า หรือการได้มาสนุกกับเพื่อนๆ แต่ยังมีเรื่องอื่นๆ มากมาย โดยมีกิจกรรมที่หลากหลายที่จะทำให้พวกเขา ได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมในสังคม โดยการเรียนรู้จักโลกที่กว้างขวางมากขึ้น ได้พัฒนาความสามารถ และก่อเกิดรายได้

คนที่รู้จักมูลนิธิบ้านสมานใจมักจะเรียกมูลนิธิแห่งนี้ว่า “บ้านสนุก” เนื่องจากเป็นสถานที่ที่จัดให้ คนพิการและผู้ปกครอง โดยเฉพาะคนพิการทางสติปัญญา และคนพิการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว มารวมกลุ่มประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมของผู้ปกครอง เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ แลกเปลี่ยนปัญหาของผู้ปกครอง สร้างพลังครอบครัว ฯลฯ และกิจกรรมเกี่ยวกับคนพิการ เช่น การปรับพฤติกรรม สร้างสมาธิ พัฒนาการสื่อสารและทักษะสังคม ส่งเสริม

จินตนาการ สร้างงานศิลปะ รวมทั้งฝึกทอและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผ้าซาโอริ (เสื้อ ผ้าพันคอ เน็กไท นาฬิกา จานรองแก้ว บัตรอวยพร กระดุม ฯลฯ) พร้อมกันนั้นก็ได้สนับสนุนการจัดกิจกรรม นันทนาการ (ร้องเพลง เดินเข้าจังหวะเพลง ฯลฯ) การออกกำลังกาย (แข่งขันลดน้ำหนัก) และ ทัศนศึกษา เป็นต้น คนพิการเหล่านั้นจึงเป็นเสมือนกลุ่ม “ ศิลปิน ” ที่สร้างสรรค์งานศิลปะหลากหลาย รูปแบบอย่างเป็นอิสระในการทอและทำผลิตภัณฑ์ผ้าซาโอริ ท่ามกลางบรรยากาศของความสุข สนุกสนานร่วมกัน ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับทุกคนที่ไปเยือนเป็นอย่างมาก

กิจกรรมการเรียนรู้ของมูลนิธิบ้านสมานใจ เปิดตั้งแต่วันอังคารจนถึงวันศุกร์ โดยในแต่ละวันตอนเช้าจะเน้นกิจกรรมงานบ้านก่อน เช่น เมื่อมาถึงแล้วทุกคนก็จะช่วยกันดูแลและความ สะอาดเรียบร้อยในบ้านสนุก ช่วยกันเปิดหน้าต่าง ปลูกต้นไม้สำหรับสมานใจคาเฟ่ (“ Healing Café ”) เมื่อเรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มกิจกรรมหลักคือ การทอผ้า โดยจะเป็นการเรียนรู้ที่อิสระ เป็นไปตามความ สนใจของผู้ทอในเรื่องของลวดลายและสีสันทัน รวมไปถึงเทคนิคต่างๆ ใครเหนื่อยหรือเบื่อก็หยุดพัก เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารก็ทานอาหารร่วมกัน แต่ละคนเมื่อทานเสร็จทุกคนก็จะช่วยกันดูแล ความสะอาดเรียบร้อย อย่างเช่น ช่วยกันล้างจาน ช่วยกันทำความสะอาดโต๊ะอาหาร หลังจากนั้น ในช่วงบ่ายก็จะมีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนบ่อย ๆ อาจจะเป็นการเต้น การร้องเพลง วาดรูป ปั้นดินเผา ตามความสนใจ เทศกาล และโอกาส โดยเจ้าหน้าที่ดูแลเด็กจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและคอยดูแลเด็กอยู่ห่างๆ เมื่อเห็นว่าเด็กมีปัญหา ก็จะเข้าไปซักถามและ ช่วยแก้ปัญหาให้

ทุกวันศุกร์ช่วงบ่ายจะมีกิจกรรมสนทนาโต๊ะกลม ซึ่งทุกคนจะมาพูดคุยกันใคร มีอะไร อยากจะพูดคุยแบ่งปันอะไรก็สามารถพูดได้ และยังมีการพูดถึงกิจกรรมของสัปดาห์ที่ผ่านมาว่า ได้ทำอะไรไปบ้าง มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น และผลเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งได้มีการ พูดคุยถึงเรื่องที่ว่ามีสมาชิกคนหนึ่งแอบออกไปซื้อขนมที่ร้านสะดวกซื้อ ทุกคนกังวลใจและเป็นห่วงจึงช่วยกันตามหาแต่ก็ไม่พบ อีกสักครู่เขาก็เดินยืมเข้ามาพร้อมกับในมือถือถุงขนม สัปดาห์นั้น จึงมีการยกเรื่องนี้ขึ้นมาพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และ สัปดาห์หน้าจะต้องทำอะไรบ้าง และต้องเตรียมตัวอย่างไร เช่น จะมีอาสาสมัครหรือแขกมาเยี่ยม หรือจะมีการจัดนิทรรศการวันเกิดให้กับใคร และแบ่งหน้าที่เตรียมงานกัน

จากการระดมความคิดของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครคือ คุณฮารุโอะ นากายามา ที่ปรึกษาและอาสาสมัครของมูลนิธิบ้านสมานใจ ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ รวมถึงจากความต้องการและ ความสนใจของผู้เรียนด้วย โดยไม่มีการกำหนดกรอบ หรือเนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรม แต่จะ คาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ มากกว่า ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบตายตัว มีความ ยืดหยุ่นสูงสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ นอกจากนี้ ในแต่ละกิจกรรมจะ

มีการส่งเสริมการพัฒนาเป็นรายบุคคล ซึ่งก็คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างแรงจูงใจ การพัฒนาอัตลักษณ์ของตน เพื่อให้ตระหนักถึงศักยภาพที่ตนมี รวมถึงมีความภูมิใจในตนเองและครอบครัว และมีความอดทนพยายามในการทำงานให้สำเร็จ นอกจากนี้ในแต่ละกิจกรรมยังมีการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้กับเหล่าผู้เรียนด้วย ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดการและการดูแลตนเอง การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การรู้จักสัมมาคารวะ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ยอมรับ เข้าใจในความแตกต่างของกันและกัน และสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้

กิจกรรมในแต่ละวันที่มูลนิธิบ้านสมานใจได้จัดขึ้นนั้น จะมีการจัดตารางไว้แบบคร่าว ๆ ไม่ได้กำหนดเวลาที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความพอใจของผู้เรียน โดยในช่วงเช้าจะกำหนดให้เป็นกิจกรรมการทอผ้าส่วนตอนบ่ายจะเป็นกิจกรรมนันทนาการ ตามการวางแผนในการสนทนาโต๊ะกลม ซึ่งได้แก่ การเพ้นท์ผ้า การวาดรูประบายสี การทำขนมสนุก การร้องเพลง การเต้นประกอบเพลง เป็นต้น นอกจากนี้หากวันไหนมีแขกมาเยี่ยมหรือมาดูงาน กิจกรรมนันทนาการในช่วงบ่ายก็จะถูกจัดให้เป็นการโชว์ผลงานของศิลปินแทน โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียด ดังนี้

1. การทอผ้าตามจินตนาการ

เจ้าหน้าที่มูลนิธิและผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นใช้วิธีการสอนที่ยึดแนวคิด “การขี่จักรยาน” (“Bicycle approach”) กล่าวคือ ผู้สอนจะบอกวิธีการทอ หรือทอให้ดู หลังจากนั้นจะให้อิสระแก่ผู้ทอในการตัดสินใจว่าจะทอด้วยด้ายสีอะไร ทอแบบไหน ซึ่งผู้ทอจะสามารถเรียนรู้และพัฒนาการทอผ้าได้ด้วยตนเอง

ในขั้นตอนแรก คือการเตรียมเครื่องทอผ้า จะต้องมีการขึ้นด้าย ใส่ฟืม ใส่ตะกอลและผูกเครื่อง ถือเป็นงานที่ค่อนข้างละเอียด และด้วยข้อจำกัดของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษบางคน อาจจะยังทำไม่ได้ด้วยตนเอง ในขั้นตอนเหล่านี้จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง และอาสาสมัคร แต่สำหรับคนที่ทำได้เขาก็จะทำด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์และการสังเกต ผู้ทอสามารถแสดงตัวตนของตนเองออกมา พวกเขาทอได้อย่างมีความสุข ทอผ้าไปร้องเพลงไป หรือทอผ้าไปคุยกันไประหว่างเพื่อน ๆ โดยผลงานของแต่ละคนมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีพัฒนาการในทักษะการทอ คือ ผ้าทอสวยขึ้นมีลวดลายและสีสันใหม่ ๆ สามารถถ่ายทอดจินตนาการของตนเองออกมาโดยการบอกเล่าว่าที่ทอนั้นเป็นรูปอะไร ขณะทอคิดถึงอะไร หรือมีความหมายว่าอย่างไร นอกจากนี้เมื่อพวกเขาทอผ้าเสร็จ พวกเขาจะเกิดความรู้สึกภูมิใจ อยากจะนำผ้าที่ตนเองทอไปให้พ่อแม่ หรือบุคคลที่เขาเคารพรัก

คุณแม่ของพี่ต้น เล่าถึงผลการเรียนรู้ของลูกต้นว่า “แม้ว่าผ้าชิ้นแรกจะมีลวดลายไม่สวย และมีหนวดปลาหมึกอยู่บ้าง แม่กับพ่อก็ดีใจมาก โดยเฉพาะวันแรกที่เขากลับบ้านและบอกว่าสนุกดี คำพูดสั้นๆ แค่นี้ เมื่อแม่ได้ยินก็รู้สึกพอใจและสบายใจมาก ... เขามีความสุขและอยากไปทอผ้า

ทุกวัน ... แม่ดีใจมากที่ลูกมีการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะการแสดงออก เชื้อมั่นในตนเองมากขึ้น หากฟังไม่รู้เรื่องก็จะพูดซ้ำๆ จนรู้เรื่อง ทุกวันนี้ลูกตื่นมีความสุขและชำนาญในการทอผ้ามากยิ่งขึ้น มีรายได้พิเศษด้วย แม่พอใจและสบายใจอย่างที่สุด” (จากการสัมภาษณ์คุณแม่ของพี่ดั้น, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 9 เมษายน 2553)

คุณแม่ของดิงลี เล่าประสบการณ์ที่ได้รับจากมูลนิธิบ้านสมานใจว่า “ตลอดห้าปีของงานสร้างสรรค์บนเส้นด้าย ถือเป็นความโชคดีของลูกที่มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่เกินความเป็นจริง ... ซาโอริได้ฝึกฝนให้ลูกได้เรียงเส้นด้าย ใส่สีสันทัน แต่งเป็นเรื่องราว แล้วนำมาทอเป็นผ้าผืนเล็กใหญ่ สีสันทันหลากหลายตามความพอใจของแต่ละคน จนออกมาเป็นผืนเดียวในโลก ... ผ้าซาโอริ ณ บ้านสมานใจ สมานใจพ่อ แม่ พี่ น้อง และศิลปิน ทุกคนช่วยกันถักทอให้เป็นผ้าผืนหนึ่งเดียวตลอดไป” (จากการสัมภาษณ์คุณแม่ของดิงลี, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 27 มกราคม 2553)

พี่ศรีอาสาสมัครท่านหนึ่งของมูลนิธิฯ บอกประสบการณ์การทอผ้าซาโอริว่า “ความประทับใจที่ได้รับเมื่อมีโอกาสมาเรียนรู้งานทอผ้าซาโอริ อย่างแรก คือ บรรยากาศในระหว่างการทำขั้นตอนต่างๆ ของงานทอผ้า ซาโอริ จนถึงขั้นตอนการทอผ้าซาโอริ จะเห็นภาพความสนุกสนานร่าเริงไม่ซ้ำบรรยากาศในแต่ละวันของศิลปินที่มาถักทอผ้าด้วยความรักและคอยช่วยเหลือกันและกัน และเห็นถึงความใส่ใจในการบรรจุแต่งแต้มสีสันทันตั้งแต่ขั้นตอนของการลงสีในการย้อมด้าย เพื่อให้ได้เส้นด้ายที่มีสีสันทันและเกิดจินตนาการที่หลากหลายสไตล์ ตามแต่ความต้องการของผู้ที่ลงมือทำการย้อมด้าย

นอกจากนั้นการใส่ด้ายแต่ละเส้นในฟืมสอนให้มีความประณีตและมีความละเอียดอดทน และมีการฝึกการคำนวณเล็กน้อยลงของจำนวนด้ายที่จะใส่ที่ฟืมอย่างเหมาะสมกับขนาด ไม่เช่นนั้น จะเกิดความเลื่อมล้ำกันของด้ายหรือเกิดความไม่สมดุลกัน กับฟืมที่ใส่ด้าย และหากยิ่งด้ายเกิดพันกันก็ต้องมีใจที่เย็นมากๆ ฉะนั้นในทุกๆ ขั้นตอนจึงมีความสำคัญ

ขั้นตอนในการดัดด้ายให้ตั้งในช่วยการผูกเครื่องและในระหว่างการทำทุกขั้นตอนมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันตลอด หากการขึ้นผูกเครื่องไม่ดี ระหว่างการทำก็จะมีปัญหา เช่น การที่ด้ายหย่อนระหว่างการทำ การทอผ้าทุกขั้นตอนจะสอนให้เห็นสัจธรรมของการดำเนินชีวิตในความเป็นไปในโลกใบนี้เช่นกัน ถึงแม้ทุกๆ ขั้นตอนมีความยุ่งยากซับซ้อน ผลงานที่ออกมาทุกชิ้นก็จะได้ผลงานที่ออกมาเป็นศิลปะ ในรูปแบบต่างๆ กันออกมาตามจินตนาการของเฉพาะบุคคลที่ถักทอผ้าด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์” (จากการสัมภาษณ์พี่ตรี, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 15 มิถุนายน 2553)

2. การเป็น “ผู้ดูแลร้าน” (Shopmaster)

“ผู้ดูแลร้าน” (Shopmaster) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้อีกอย่างหนึ่งที่มูลนิธิบ้านสมานใจ ได้จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้ฝึกหัดทักษะทางสังคม การดูแลตนเอง และการทำงาน โดยในมุมหนึ่งของมูลนิธิบ้านสมานใจเปิดเป็นร้านกาแฟ ชื่อ “สมานใจ คาเฟ่ใจ” (Healing Café) ซึ่งมีขนาด 1 โตะ ไว้ใช้สำหรับต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียนที่ต้องการรับประทานชาหรือกาแฟ โดยเจ้าหน้าที่ดูแลเด็กจะเป็นผู้คอยดูแลความเรียบร้อยของการแต่งตัวและการประพฤติปฏิบัติของเด็ก ในการทำหน้าที่เป็น “ผู้ดูแลร้าน”

ในแต่ละวันจะมีผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) จำนวน 2 คนมาเป็นผู้ดูแลต้อนรับ โดยผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) จะเปรียบเสมือนเจ้าของร้าน มีหน้าที่ตั้งแต่จัดร้าน ปูโตะ จัดแจกันดอกไม้ เติร์มอุปกรณ์ต่างๆ ตรวจสอบความสะอาดของถ้วยกาแฟ ปริมาณน้ำร้อนภายในกา น้ำ ปริมาณกาแฟ น้ำตาล และชา นอกจากนี้ยังมีการแต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบของการเป็น Shopmaster โดยจะมีรูปภาพที่แสดงขั้นตอนของการจัดโตะและการแต่งตัวบอกไว้เพื่อให้ศิลปินได้ตรวจสอบความพร้อมก่อนให้บริการ

การเปิดร้านสมานใจ คาเฟ่ หรือ Healing Café ขึ้นมานั้น ก็เพื่อต้องการฝึกฝนผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีทักษะจำเป็นต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสื่อสาร การทักทาย การพูดจาที่ไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส เวลามีคนมาเราควรจะพูดว่าอย่างไร ส่วนเรื่องการดูแลความสะอาดนั้น ผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) จะต้องตรวจสอบความสะอาดตั้งแต่ร่างกายตนเอง มือ เلب และผม โตะ แก้ว ถ้วยกาแฟ นอกจากนี้ยังต้องการส่งเสริมให้รู้จักการมีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน แบ่งหน้าที่กัน และรู้จักความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ตั้งแต่เริ่มเปิดร้านจนกระทั่งร้านปิด

ในช่วงแรกของการเปิดร้านจะมีการจับคู่ระหว่างพี่คนโตกับน้อง เพื่อให้ทำงานคู่กันไป ซึ่งพี่คนโตจะคอยดูแลช่วยเหลือน้องตั้งแต่การดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ รวมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ไปจนถึงการแต่งเครื่องแบบผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) และการดูแลความสะอาดของตนเอง

จากการสังเกตการณ์ทำงานของผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) นั้น เห็นว่าทุกคนพยายามทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความมั่นใจ และมีพัฒนาการทางการสื่อสารที่ดีขึ้นด้วย และจากการสัมภาษณ์คนที่มาใช้บริการนั้น ทุกคนมีความพึงพอใจในการบริการของผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) เพราะเห็นถึงความตั้งใจ ความกระตือรือร้น ความสุขในการบริการ

พี่แอนนา ศิลปินบ้านสนุก เล่าให้ฟังว่า “กว่าจะได้เป็น Shopmaster นั้น ต้องถูกฝึกหลายๆ อย่างอยู่นาน ตั้งแต่การแต่งเครื่องแบบให้ถูกวิธี รวมถึงการจัดโตะ ปูโตะ จัดวางแก้ว ฯลฯ และในการต้อนรับและการบริการ ก็เริ่มตั้งแต่การเชิญแขกไปนั่ง การถามว่าเขาต้องการดื่ม

อะไร และรวมไปถึงการเสิร์ฟด้วย ... รู้สึกดีใจที่บ้านสมานใจมีร้านน้ำชากาแฟเล็กๆ เอาไว้อยู่บริการลูกค้า นอกจากนี้ ที่นี่ยังเป็นมุมจัดนิทรรศการวัดเกิดของเหล่าศิลปินและอาสาสมัครอีกด้วย ซึ่งหากถึงเดือนเกิดของใคร คนนั้นก็ต้องมารับหน้าที่เป็น Shopmaster คอยดูแลบริการลูกค้าที่มาเยี่ยมเรา ... และศิลปินทุกคนก็รอคอย อยากจะเกิดกันทุกวันเลย เพราะจะได้แต่งเครื่องแบบเป็น Shopmaster ... พวกเราศิลปินทุกคนต้องขอขอบพระคุณคุณนากายามาและคุณคาซึมิ อาสาสมัครที่แสนดี ที่เป็นเนรมิตร้านกาแฟที่น่ารักที่สุดในโลก และเครื่องแบบที่สวยงามที่สุดในจักรวาลให้กับพวกเรา สอนให้เรารู้จักการแต่งตัวให้สะอาดเรียบร้อย การจัดโต๊ะ การชงกาแฟและชา รวมไปถึงวิธีการบริการที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังคอยช่วยเหลือ และเสนอความคิดเห็นๆ สำหรับร้านกาแฟให้เรายู่ตลอดเวลา” (จากการสัมภาษณ์พี่แอนนา, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 6 กุมภาพันธ์ 2552)

3. การสนทนาโต้เถียงจนประจักษ์ปดาค์

กิจกรรมนี้เป็นการสรุปกิจกรรมที่ผ่านมาร่วมกันและวางแผนหรือแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน โดยในทุก ๆ วันศุกร์ช่วงบ่าย จะมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ศิลปินทุกคน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครจะมาคุยกันถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่บ้านสนุกตลอดทั้งสัปดาห์ ว่าได้ทำกิจกรรมอะไรไปบ้าง ผลเป็นอย่างไร และมีการวางแผนถึงสัปดาห์ต่อไปว่าจะมีกิจกรรมอะไรบ้าง จะมีใครมาเยี่ยม และใครมีหน้าที่รับผิดชอบอะไร

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันความรู้จากอาสาสมัคร จากเจ้าหน้าที่ จากผู้ปกครอง รวมถึงจากศิลปินบ้าง บางครั้งเป็นเรื่องการรักษาความสะอาดในช่องปาก ท่านผู้ปกครองที่เป็นทันตแพทย์ก็ได้กรุณาสอนวิธีการแปรงฟันที่ถูกต้อง หรือบางทีอาสาสมัครมาสอนการออกกำลังกาย บางครั้งมีการนำผ้าที่ทอเสร็จในสัปดาห์นั้นมาแสดงและให้ผู้ทอเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังว่าจินตนาการของเขาคืออะไร นอกจากนี้ยังมีการพูดคุยกันถึงพฤติกรรมของศิลปิน เช่น มีอยู่ครั้งหนึ่งมีศิลปินแอบเดินออกไปซื้อขนมที่ร้านสะดวกซื้อ โดยไม่ได้บอกให้ใครทราบ ทุกคนเป็นห่วงและช่วยกันตามหา แต่อีกสักครูเขาก็เดินกลับมาพร้อมขนมในมือ ในสัปดาห์นั้นจึงมีการหยิบยกเรื่องนี้มาพูดคุยกันถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ บางครั้งเมื่อเกิดพฤติกรรมที่ดีก็มีการชมเชย เช่น มีผู้พิการนั่งรถเข็นมาเยี่ยมมุลนิธิเมื่อศิลปินเห็นก็เข้าไปช่วยเข็นรถให้พี่เขา หรือครั้งหนึ่งมีเพื่อนไม่สบาย อาเจียนออกมาเขาก็ไปเช็ดให้โดยไม่รีรอ ก็มีการยกย่องชมเชยกันเกิดขึ้น ใครทำดีก็มีการยกย่องชมเชย ใครทำไม่ถูกก็มีการแนะนำตักเตือนด้วย

จากการสังเกตในเวลาที่มีการประชุมบ้านสนุก ทุกคนมีความสนใจและตั้งใจในการประชุมทุกคนช่วยกันเสนอความคิดเห็น และในเวลาที่คนหนึ่งพูดที่เลือกก็จะฟังอย่างตั้งใจ สำหรับพฤติกรรมที่เคยตักเตือนกันก็ไม่มีการเกิดขึ้นอีก เพราะทุกคนดูแลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้ศึกษา

เคยลองย้อนถามเด็ก ๆ หลังจากการประชุมผ่านไป 2 – 3 วันว่า วันนั้นประชุมว่าอย่างไรบ้าง เขาสามารถตอบได้ แสดงถึงว่าพวกเขามีความใส่ใจและสนใจในการประชุมเป็นอย่างดี

4. การจัดกิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมนันทนาการเป็นการฝึกทักษะการพูดและแสดงออกต่อหน้าสาธารณะ และมีหลายกิจกรรมด้วยกัน อย่างเช่น การโชว์ผ้า ซึ่งเป็นการแสดงของศิลปินผ่านผลงานของตนเอง ให้กับผู้ที่สนใจได้ชม โดยครั้งแรกเริ่มทำกิจกรรมนี้ให้พ่อแม่ผู้ปกครองดูก่อน ซึ่งพ่อแม่ที่ได้เห็นผลงานของลูกตนเอง แทบจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ไม่น่าเชื่อ ไม่เคยคิดมาก่อนว่าลูกจะทำได้” และผ้าแต่ละผืนสามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผู้ทอได้

นอกจากนี้แต่ละผืนยังมีเรื่องราวและความตั้งใจแฝงอยู่ ทุกครั้งที่ศิลปินออกไปโชว์ผ้า ที่ตนเองทอ จะเห็นถึงความภาคภูมิใจที่เขาแสดงออกมาผ่านแววตา รอยยิ้ม และเรื่องเล่าจากผืนผ้า ทำให้ผ้าที่เขาทอด้วยความตั้งใจนั้นมีคุณค่า นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่เปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนันทนาการขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญของอาสาสมัครที่มาช่วยดำเนินกิจกรรมด้วย ดังนั้นกิจกรรมจึงมีความหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

การโชว์ผ้า เป็นการแสดงผลงานผ้าทอที่ศิลปินได้ทอขึ้นให้กับแขกหรือผู้ที่มาดูงานชม โดยศิลปินจะนำผ้าของตนเองออกไปแสดง และบอกเล่าถึงเรื่องราวรายละเอียดต่าง ๆ ของผ้า ยกตัวอย่างเช่น ในขณะทอกำลังจินตนาการถึงเรื่องอะไร สีที่ใช้และลวดลายแสดงความหมายว่าอย่างไร ระยะเวลาในการทอและต้องการนำผ้าผืนนี้ไปทำอะไร เป็นต้น

การพันท่้าย เป็นการนำด้ายที่จะใช้ในการทอไปพันที่เป็นรูปต่าง ๆ โดยจะเปิดโอกาสให้ศิลปินได้พันตามความพอใจของตนเอง หากใครอยากพันที่ก็สามารถทำได้หรือใครไม่อยากพันก็ไม่จำเป็นต้องทำ โดยวิธีการพันของแต่ละคนก็มีลักษณะและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป บางคนนำด้ายที่จะใช้มาวางบนโต๊ะและพันที่เป็นรูปต่าง ๆ บางคนพันในขณะที่ด้ายติดอยู่กับเครื่องทอผ้า

การวาดรูป ระบายสี เป็นกิจกรรมเปิดโอกาสให้ศิลปินได้วาดรูปและระบายสีแบบที่เขาต้องการ โดยรูปที่เขาวาดและระบายสีบางรูปก็ได้ถูกนำไปทำเป็นการ์ดอวยพร เป็นลายเสื้อ หรือลายปักบนกระเป๋

การทำขนมสนุก เป็นกิจกรรมที่นำขนมที่มีลักษณะรูปทรงแตกต่างกันมาตกแต่งรวมกันให้เกิดเป็นรูปต่าง ๆ แล้วแต่ว่าใครจะทำรูปอะไร หลังจากนั้นทุกคนจะนำมาแบ่งกันรับประทานอย่างสนุกสนาน

การเต้นรำ ดิงลี่ เป็นศิลปินคนหนึ่งของมูลนิธิบ้านสมานใจ ที่มีความสามารถพิเศษในด้านการเต้นรำ ดิงลี่จะคอยออกแบบท่าทางให้เข้ากับบทเพลง และเป็นผู้สอนให้เพื่อน ๆ เต้น กิจกรรมนี้ถือเป็นการส่งเสริมให้ศิลปินได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายเป็นจังหวะ และเมื่อมีแขกมาเยี่ยมศิลปินก็จะได้มีโอกาสแสดงความสามารถให้กับผู้ที่มาเยี่ยมได้ชมด้วย

การร้องเพลง เป็นกิจกรรมที่อาสาสมัครได้มาฝึกให้ศิลปินได้เปล่งเสียงร้องเพลงให้ถูกต้องตามจังหวะและตัวโน้ต เช่น ฝึกร้องเพลงประจำมูลนิธิ และเพลงง่าย ๆ ที่มีจังหวะสนุกสนานต่าง ๆ นอกจากนี้บางครั้งศิลปินคนไหนมีเพลงคาราโอเกะใหม่ ๆ หรือเพลงที่อยากร้องก็สามารถนำมาเปิดและร้องพร้อมกันได้อีกด้วย

การปั้น เป็นกิจกรรมที่ฝึกทักษะกล้ามเนื้อมือได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีสมาธิและความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย กิจกรรมนี้ถูกเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีศิลปินคนหนึ่งเกิดอาการโมโหมากเนื่องจากถูกขัดใจและกำลังจะทำร้ายเพื่อน อาสาสมัครจึงได้ชวนให้ไปปั้นดินเหนียว และศิลปินคนนั้นก็สงบลงได้และกลับไปร่วมกิจกรรมใหม่อย่างร่าเริง

อาสาสมัครชาวญี่ปุ่น อธิบายให้ฟังว่า “สำหรับเด็กพิเศษ คนตรีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพวกเขา คนตรีเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์สำหรับพวกเขา เด็กสนุกกับเสียงดนตรีมาก ทำให้พวกเขามีสมาธิและใจเย็นขึ้น ทำให้เขามีกำลังใจ เริ่มทำสิ่งต่างๆ ได้ดี ถ้าเด็กได้เล่นและร้องเพลงจะทำให้พวกเขามีโอกาสได้พัฒนาการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วย และถ้าพวกเขาได้เคลื่อนไหวร่างกายตามเสียงดนตรี เขาก็จะมีโอกาสได้พัฒนาร่างกายของเขา และยังเป็นการผ่อนคลายเมื่อเกิดความเครียด ทำให้ตนเองสดใส ร่าเริง มีชีวิตชีวาขึ้น และในที่สุดพวกเขาก็จะสามารถควบคุมจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้” (จากการสัมภาษณ์อาสาสมัคร, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 29 ธันวาคม 2552)

อาสาสมัครท่านหนึ่งของมูลนิธิฯ สรุปประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมว่า “การใช้เวลาร่วมกับจินตนาการอย่างบรรจงและสร้างสรรค์เช่นนี้ฉันเรียกว่างานศิลปะ และศิลปะนี้เองยังสามารถสร้างให้คนมีศิลปะในเรื่องอื่นๆ ตามมาอีกด้วย โดยเฉพาะเด็กพิเศษ เหล่านี้เขามีจินตนาการเกิดความคาดคิดซึ่งแทบไม่อยากจะเชื่อตัวเองเลย ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไรที่เราไม่เคยรู้มาก่อน ในระหว่างการทำงานที่นี้ ฉันได้เห็นเด็กพิเศษคนหนึ่งซึ่งเป็นดาวนซ์ซินโดรม และเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือเด็กที่มีความพิการซ้ำซ้อนต่างๆ สามารถแสดงออกถึงความสามารถเฉพาะตัวบุคคลได้อย่างน่ามหัศจรรย์ บางคนชอบสรรหาเพลงต่างๆ มาเปิดเพื่อให้เกิดบรรยากาศ เขาจะเรียกตัวเองว่า ดีเจ บางคนก็เป็นนักเต้น และเต้นตามจังหวะเพลงได้อย่างสนุกสนาน บางคนก็ชอบที่จะเต้นรำแบบลีลาศ บางคนชอบเต้นแบบบัลเล่ บางคนอยากทำอะไรก็ได้ที่ตนเองอยากจะทำ โดยทุกคนรู้จักกฎเกณฑ์ของกลุ่มที่อยู่ร่วมกันโดยอัตโนมัติ ในการเคารพซึ่งกันและกัน นี่คือนานศิลปะที่แท้จริง ฉันไม่อยากบอกว่าการทอผ้าชาวโอริคือ การทอผ้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกิจกรรมที่ใคร

สัมผัสแล้วจะเห็นถึงพลังของคำว่าจินตนาการที่ไร้ขอบเขต ที่แสดงออกมาผ่านเรื่องราวมากมายที่เด็กพิเศษ และคนปกติที่ได้สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นการอยู่ร่วมกันที่ไม่มีการแบ่งแยกกว่านี้คือคนพิการ หรือนี้เป็นคนปกติ ทุกคนที่ศูนย์ซาโอริมีการทำงานร่วมกันอย่างอบอุ่น นั่นคืองานศิลปะที่งดงามมาก” (จากการสัมภาษณ์อาสาสมัคร, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 12 มกราคม 2552)

ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของมูลบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ โดยนำเสนอผ่านกรณีศึกษา 3 คน ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 : พี่ตัน

หลังจากที่พี่ตันจบการศึกษาพิเศษจากโรงเรียนเฉพาะทางแล้ว พี่ตันก็อยู่กับบ้านเป็นเวลาเกือบ 20 ปี กิจกรรมที่ทำอยู่ที่บ้านคือ การทำแบบฝึกหัดทบทวนสิ่งที่เคยเรียนในโรงเรียน การฝึกคัดลายมือ การวาดรูประบายสี ผู้ปกครองเห็นว่าลูกรู้สึกเบื่อและมีอาการหงุดหงิดอารมณ์เสียตลอดเวลา เมื่อเขาอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ การหากิจกรรมที่ทำให้ตลอดเวลาถือเป็นเรื่องที่ยากด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ปกครองจึงพยายามที่จะพาพี่ตันออกไปทำกิจกรรมข้างนอกบ้าน แต่ก็ไม่มีข้อมูลว่าสถานที่ไหนหรือกิจกรรมไหนที่จะเหมาะกับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษบ้าง จากการสอบถามผู้ปกครองของเพื่อน ๆ ได้คำแนะนำว่าให้ลองไปเรียนที่สารพัดช่าง คุณพ่อจึงได้พาไปลงเรียนการปั้นทุบรูป คุณพ่อได้เล่าว่า “ผมก็ได้ไปฝึหนะ ไม่รู้จักก็แหง พาเขาไปที่สารพัดช่างเรียนทางด้านปั้นทุบ ก็ไม่ได้ผลเพราะเรียนร่วมกับคนปกติ บางทีทราบว่าเป็นตัวตกให้กับเพื่อน ๆ ในบางครั้งสังเกตว่าลูกเราเบื่อ อารมณ์เสีย หงุดหงิดไม่ค่อยอยากมาเรียน จนกระทั่งมีคนแนะนำว่ามืองค์กรจากต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือนำเด็กเหล่านี้ไปฝึก เราก็ยังไม่รู้ว่าเขาทำอะไร ก็ไปหาจนกระทั่งเจอศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการ หรือศูนย์ซาโอริ ผมจึงตัดสินใจพาเขาไป”

วันแรกที่พี่ตันได้ไปศูนย์ “ซาโอริ” และได้พบเพื่อน ๆ ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนกาวิละอนุกุล เขาค่อนข้างที่จะมีความสุข ในวันนั้นยังไม่ได้มีการสอนวิธีการทอผ้า แต่จะให้มาทำความคุ้นเคยรู้จักเจ้าหน้าที่และเพื่อน ๆ ก่อน คุณแม่ของพี่ตันเล่าว่า “ดีใจมากเมื่อวันแรกลูกกลับไปถึงบ้าน ลูกบอกว่า สนุกดี” ผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าการที่นั่นจะเหมาะกับลูกของตนแล้ว พี่ตันจึงได้เริ่มต้นฝึกการทอผ้าอย่างจริงจัง ขั้นตอนแรกเจ้าหน้าที่ได้แนะนำอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ทอผ้า เปิดซีดีเกี่ยวกับอุปกรณ์การทอผ้า ขั้นตอนทอผ้า และวิธีการเตรียมเครื่องทอผ้าให้ดูหลายครั้ง พร้อมทั้งทำให้ดูด้วย แต่พี่ตันก็ไม่เข้าใจ เนื่องจากปัญหาการสื่อสารที่เป็นแต่กำเนิดคือ พูดไม่ค่อยได้ จะพูดเป็นคำสั้น ๆ และเร็ว ๆ ซึ่งผู้ฟังจะฟังไม่ออก ในช่วงแรกถือว่าเป็นเรื่องยากพอสมควรเพราะเขาไม่เข้าใจขั้นตอน วิธีการทอผ้า และวิธีการเตรียมเครื่องทอผ้า เมื่อผู้สอนลงข้ามขั้นตอนการเตรียมเครื่องทอผ้าออก และพยายามสอนให้รู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเบื้องต้น พร้อมทั้งอธิบายวิธีการทอผ้าทีละขั้นตอนอย่างช้า ๆ และให้ทำไปพร้อมกัน พี่ตันก็ยังทำไม่ได้ ผู้ปกครองคิดว่าเขาทำไม่ได้

แล้ว แต่เจ้าหน้าที่สังเกตว่าเขามีความพยายามมาก ทำไม่ได้ก็ไม่หงุดหงิดพยายามลองทำใหม่ จนเริ่มทำได้อย่างช้า ๆ ค่อย ๆ ฝึกทุกวันใช้เวลาประมาณ 3 เดือน จึงทอได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งเจ้าหน้าที่โครงการชาวญี่ปุ่นได้กล่าว “พี่ต้นเป็นคนที่ไม่ค่อยเก่ง แต่เขามีความเข้าใจทุกอย่าง ตอนแรกดูเหมือนว่าเขาจะไม่สามารถเรียนรู้การทอผ้าได้เลย ช้ามาก ๆ เขาพยายามลองทำดูแต่ดูเหมือนมันยากเกินไป เขาไม่เข้าใจขั้นตอนของการทอผ้า เพราะแต่ละขั้นตอนต้องมีการใช้อวัยวะหลายอย่างทำงานประสานกัน แต่หลังจากนั้นประมาณ 3 เดือนเขาสามารถเข้าใจการทอผ้า เข้าใจการออกแบบลวดลายต่าง ๆ ด้วยตนเองและตอนนี้ถือว่าเขาเป็นศิลปินที่ทอผ้าได้เยอะที่สุดในแต่ละเดือน” นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ชาวญี่ปุ่นยังได้กล่าวเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพยิ่งขึ้นในเรื่องพัฒนาการด้านการสื่อสารของพี่ต้นว่า “ให้ลองเปรียบเทียบกับตัวเราดูว่าเมื่อเรียนจบแล้วอยู่ที่บ้านไม่ค่อยได้ทำอะไรใหม่ ๆ ไม่ได้ไปไหน เป็นเวลาเกือบ 20 ปี คุณจะสามารถทำกิจกรรมนี้ได้อย่างไร ถือเป็นเรื่องที่ยากมาก ในการที่จะเริ่มทอ เริ่มสื่อสารกับคนอื่น แต่พี่ต้นเขาทำได้” หลังจากทอผ้าได้แล้ว เจ้าหน้าที่ก็ได้พยายามสอนการเตรียมเครื่องให้พี่ต้น โดยเมื่อทอเสร็จแล้วจะต้องมีการเตรียมเครื่องทอใหม่เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้บอกอุปกรณ์ที่ต้องใช้และให้พี่ต้นไปหยิบมาและทำพร้อมกัน เช่น อุปกรณ์ของการจิ้งเฟรมจะต้องมีเฟรม และด้าย 1 หลอด จากนั้นจึงด้ายไปคล้องกับหลักที่กำหนดไว้ในเฟรมสลับไปมาตามความยาวที่ต้องการ และนำด้ายออกจากเฟรม โดยจะมีการสอนตามขั้นตอนอย่างละเอียด หลังจากนั้นต้องนำด้ายใส่ลงไปในฟืมและสอดด้ายเข้าตะกอ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่ละเอียดเพราะฟืมแต่ละซี่มีขนาดเล็กและถี่มากส่วนตะกอก็มี 2 ดับ และมีซี่ลวดถึง 400 เส้น ดังนั้นขั้นตอนเหล่านี้จึงเป็นขั้นตอนที่ค่อนข้างยาก ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะอธิบายก่อนและให้พี่ต้นค่อย ๆ ทำเอง เมื่อหลังจากเสร็จแล้วหากมีข้อผิดพลาดก็ต้องช่วยกันแก้ไข หลังจากนั้นในขั้นตอนของการม้วนด้ายและผูกเครื่องเป็นขั้นตอนที่ต้องช่วยกันทำ 2 คน พี่ต้นก็จะมีหน้าที่ใส่กระดาษส่วนเจ้าหน้าที่จะเป็นคนม้วนด้ายและผูกเครื่อง เมื่อพี่ต้นได้เรียนรู้และลองทำตามขั้นตอนการเตรียมเครื่องหลาย ๆ ครั้งนั้น เขาสามารถจำขั้นตอนได้แต่ไม่สามารถทำเองได้ทั้งหมด เนื่องจากบางขั้นตอนมีความยากลำบาก ดังนั้นคุณพ่อของพี่ต้นจึงอาสาเข้ามาเพื่อที่จะเรียนรู้งานและการทอผ้า เพื่อที่จะได้ช่วยลูกของตนได้

หลังจากที่พี่ต้นทอผ้าจนเก่งแล้วเขาได้พยายามฝึกเทคนิคและเพิ่มลวดลายใหม่ ๆ เช่น การทอด้วยด้าย 2 เส้น เมื่อทอเสร็จก็จะบอกได้ว่าทอรูปอะไร ทอให้ใคร ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่เมื่อทอเสร็จแล้วถ้ามีใครถามว่าทอรูปอะไรเขาก็จะบอกว่าไม่รู้ นอกจากนี้ยังมีการพันด้ายขึ้นเป็นรูปต่าง ๆ ก่อนที่จะทอด้วย นอกจากนี้คุณพ่อของพี่ต้นสังเกตเห็นว่าลูกชายชื่นชอบและมีความสุขในการทอผ้ามากคุณพ่อจึงได้ซื้อเครื่องทอผ้าจากโครงการเพื่อให้พี่ต้นไว้ใช้ทอที่บ้านเพื่อให้พี่ต้นได้ทอในเวลาว่าง

เมื่อโครงการของศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการได้สิ้นสุดลงและกลุ่มผู้ปกครองได้ร่วมกันสานงานต่อโดยการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิบ้านสมานใจ ยังได้มีการนำกิจกรรมการทอดผ้ามาใช้เป็นกิจกรรมหลักของมูลนิธิอยู่แต่มีการเพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคมและส่งเสริมอาชีพเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมการเป็นผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) โดยจะมีการจัดเวรเปลี่ยนไปในแต่ละวัน

สำหรับพี่ต้นแล้วกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการฝึกทักษะสังคมได้เป็นอย่างดีในเรื่องการพูดจา การสื่อสาร หากวันไหนที่ต้องรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลร้าน เมื่อมาถึงพี่ต้นจะเข้าไปดูแผ่นกระดานที่อาสาสมัครได้วาดรูปที่แสดงขั้นตอนของการจัดเตรียมโต๊ะกาแฟ การแต่งกาย รวมถึงวิธีการเสิร์ฟกาแฟ ซึ่งในช่วงแรก ๆ ของการฝึกกิจกรรมนี้ทางเจ้าหน้าที่จะได้ขอความร่วมมือให้แต่ละครอบครัวส่งตัวแทนมาร่วมฝึกด้วย เช่น เมื่อถึงเวลาที่พี่ต้นต้องฝึก คุณพ่อของพี่ต้นจะมาเป็นผู้ในการฝึกให้ด้วย ทั้งสองคนจะช่วยเหลือกันตั้งแต่การเตรียมโต๊ะ แก้ว วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ ไม่ว่าจะเป็นกาแฟ ชา น้ำตาล ครีมเทียม รวมไปถึงถ้วย แก้วน้ำ ที่รองแก้ว ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบที่ผู้ดูแลร้านต้องใส่ใจอีกด้วย โดยขั้นตอนการเรียนรู้จะมีอาสาสมัครคอยแนะนำให้ทำตามวิธีการและลำดับขั้นตอนในรูป หลังจากนั้นจะลองให้แสดงบทบาทสมมติก่อนการปฏิบัติจริง ในเรื่องการแต่งเครื่องแบบซึ่งจะมีหมวก เสื้อยืด และผ้ากันเปื้อน พี่ต้นก็สามารถแต่งได้อย่างถูกต้องตามแบบที่กำหนดไว้

พี่ต้นมักจะได้เป็นผู้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นผู้เสิร์ฟกาแฟส่วนใหญ่ เนื่องจากว่าอาสาสมัครต้องการที่จะฝึกการพูดให้พี่ต้น ดังนั้นหากมีแขกมาเยี่ยมพี่ต้นจะเดินเข้าไปสวัสดีพร้อมถามว่า ต้องการรับชาหรือกาแฟไหมครับ? ซึ่งแต่ก่อนการพูดของพี่ต้นจะพูดสั้น ๆ และเร็วจนทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจและไม่สามารถจับใจความได้ ดังนั้นอาสาสมัครจึงได้แนะนำและฝึกให้ลากเสียงยาว ๆ ในการพูดและลองฝึกพูดซ้ำ ๆ ซึ่งเขาก็ได้พยายามทำ และทำได้เป็นอย่างดี เมื่อมีแขกต้องการรับกาแฟพี่ต้นจะพาไปที่โต๊ะพร้อมกับยกแก้วให้และกล่าวเชิญนั่ง หลังจากนั้นจะต้องถามแขกว่ารับชาหรือกาแฟครับ เมื่อได้รับออเดอร์แล้ว จึงเข้าไปบอกคู่ของตนเองที่ทำหน้าที่ในการเตรียมเครื่องดื่มที่แขกต้องการ หลังจากนั้นก็นำแก้วน้ำมาเสิร์ฟโดยก่อนที่จะเสิร์ฟพี่ต้นจะกลับเข้าไปดูในภาพตัวอย่างว่าวิธีการเสิร์ฟต้องทำอะไร ซึ่งเขาก็สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องทุกครั้งคือเสิร์ฟเข้าทางด้านซ้ายมือของแขก ซึ่งในขณะที่เขากำลังเสิร์ฟกาแฟอยู่นั้นเขาจะกลับเข้าไปทอผ้าของตนเอง และคอยสังเกตดูว่าเมื่อแขกทานเสร็จ พี่ต้นก็จะมาเก็บอุปกรณ์แล้วส่งให้คู่ของตนเองเป็นผู้ล้าง ส่วนตนเองนั้นจะเป็นผู้ทำความสะอาด เช็ดโต๊ะ และจัดโต๊ะ แก้วให้มีความเรียบร้อยเหมือนเดิม

จากกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อพี่ต้นได้ปฏิบัติบ่อย ๆ พี่ต้นเริ่มทำได้ถูกต้องทุกขั้นตอน จนอาสาสมัคร ไม่ต้องคอยมาช่วยอีก นอกจากนี้เวลาที่มีแขกมาเยี่ยมมูลนิธิ หรือมูลนิธิจัดงานต่าง ๆ พี่ต้นจะเป็นผู้รับอาสาในการเสิร์ฟน้ำ เสิร์ฟอาหารและช่วยเก็บทุกครั้ง และทำได้อย่างคล่องแคล่ว และในสัปดาห์นิทรรศการวันเกิดจะมีการโชว์ผ้าและผลงานของเจ้าของวันคล้ายวันเกิดและมีการเชิญญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ ให้มาร่วมงาน โดยหากเป็นนิทรรศการวันเกิดของใคร ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในการเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบทั้งสัปดาห์ โดยในงานนิทรรศการวันเกิดของพี่ต้น ครอบครัวของพี่ต้น ได้เชิญเพื่อน ๆ และญาติ ๆ มาที่มูลนิธิในช่วงเวลาเที่ยงเพื่อมาชมผลงานและมาทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นพี่ต้นจะเชิญชวนให้แขกที่มารับประทานชาหรือกาแฟ และตนเองจะเป็นผู้เสิร์ฟให้ คุณแม่ของพี่ต้น ได้กล่าวแสดงความรู้สึกที่ “ภูมิใจมากที่ลูกมีพัฒนาการการสื่อสารที่ดีขึ้น ยังไม่อยากจะเชื่อเลยว่าเขาจะรู้จักการพูดต้อนรับแขก การทักทาย ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นคนขี้อายมาก ๆ คุณแม่ดูเขาก็รู้ว่าเขามีความสุข แม่ก็มีความสุขไปด้วย” (สัมภาษณ์คุณแม่พี่ต้น, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 18 มกราคม 2554)

ในทุก ๆ วันศุกร์ช่วงบ่ายจะมีการสนทนาโต้เถียงกลมประจำสัปดาห์ ซึ่งจะมีการสรุปกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้วในสัปดาห์ที่ผ่านมาและมีการวางแผนร่วมกันในกิจกรรมของสัปดาห์ต่อไป พี่ต้นได้เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนาโต้เถียงกลมร่วมกับเพื่อน ๆ ศิลปิน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร โดยในแต่ละครั้งจะมีผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกรที่ทำหน้าที่คอยซักถาม กระตุ้นให้ทุกคนได้มีโอกาสพูด พี่ต้นมักจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นอะไร หากถูกถามก็จะตอบเพียงสั้น ๆ เช่น เมื่อพิธีกรถามว่าเมื่อวานมีแขกมาเยี่ยมเราได้โชว์ผ้ากันพี่ต้นรู้สึกอย่างไร พี่ต้นก็จะตอบแค่ว่า สนุกดี จะไม่ค่อยให้รายละเอียดหรืออธิบายยาว ๆ หรือถ้ามีคนมาถามว่าสัปดาห์ที่ผ่านมาได้ทำอะไรไปบ้าง เขาจะอึ้งแบบอาย ๆ และตอบว่า ทอผ้า ฝึกเดิน ร้องเพลง หากคิดไม่ออกก็จะหัวเราะ เพื่อน ๆ จึงต้องช่วยกันตอบให้ เมื่อได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมนี้บ่อยขึ้นและมีคนคอยกระตุ้นถามคำถามและชวนให้พูด พี่ต้นก็เริ่มพูดคุยเก่งขึ้น บางครั้งก็เป็นผู้เริ่มในการสนทนา เช่น เช้าวันหนึ่งเมื่อมาถึงบ้านสนุก พี่ต้นได้ถามเพื่อน ๆ ว่า เมื่อคืนดูการแข่งขันฟุตบอลไหม? และเขาก็ได้เล่าถึงเกมการแข่งขันว่าทีมไหนเป็นผูชนะ นักฟุตบอลชื่ออะไรที่เป็นผู้ยิงประตู ปัจจุบันพี่ต้นกล้าที่จะพูดคุยกับคนอื่นมากขึ้น ในเวลาที่ทอผ้าก็มีการชวนเพื่อน ๆ คุยบ้าง ในเวลาพักหลังทานอาหารเที่ยงก็จะจับกลุ่มร้องเพลง คุยกันอย่างสนุกสนาน ทำให้บรรยากาศครื้นเครงขึ้น เมื่อผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปเยี่ยมศิลปินที่มูลนิธิ พี่ต้นก็จะเดินเข้ามาทักทายด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และชวนพูดคุย ถามว่าไปไหนมา? สบายดีไหม? ซึ่งแตกต่างจากอดีตมากที่เมื่อผู้ศึกษาไปถึงจะต้องเป็นฝ่ายเข้าไปทักทายพี่ต้นก่อน ซึ่งเขาจะตอบคำถามโดยการอึ้งแทนการพูด และเมื่อกลับไปถึงบ้านก็เช่นกันพี่ต้นจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันให้คนในครอบครัวฟังด้วย

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่อาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ได้ร่วมกันจัดขึ้น ซึ่งก็มีหลากหลายกิจกรรมด้วยกัน พี่ตั้นมักเลือกเข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมที่เขาสนใจ เช่น การออกกำลังกาย การเพ้นท์ผ้า การวาดรูป ซึ่งทางเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครก็ไม่ได้มีการบังคับหรือต่อว่าแต่อย่างใด แต่กิจกรรมที่พี่ตั้นจะไม่ค่อยชอบเข้าร่วมก็คือการร้องเพลง การฝึกคัดลายมือ การบวกเลข การฝึกพูดภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ซึ่งถ้าหากไม่เข้าร่วมในบางกิจกรรมนั้นเขาจะเลือกไปทอผ้า ไม่ก็ไปช่วยพี่สมยศเตรียมผ้าที่ต้องใช้ในการทอ หรือนอนหลับพักผ่อนแทน

จากการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่มูลนิธิจัดขึ้นทำให้พี่ตั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ส่งผลให้การทำกิจกรรมในแต่ละวันนั้นเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุข ทุกวันอังคารถึงวันศุกร์เขาจะมาร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ และในแต่ละวันกิจกรรมจะแตกต่างกันออกไป พี่ตั้นจะมาถึงเวลาประมาณ 9 โมงครึ่ง เมื่อมาถึงจะกล่าวทักทายทุก ๆ คน และนำเครื่องทอผ้าของตนเองออกมาทอ ในขณะที่ทอจะมีสมาธิและตั้งใจในการทอมาก มีการเปลี่ยนสีผ้าที่ใช้ทอบ่อยครั้งเพื่อเพิ่มลวดลายที่สวยงาม หากวันไหนทอจนหมดสีแล้ว พี่ตั้นและคุณพ่อจะช่วยกันผูกเครื่องใหม่ ซึ่งเขาสามารถจำขั้นตอนการผูกเครื่องได้ทุกขั้นตอนแล้ว เมื่อถึงเวลาทานอาหารเขาจะเก็บเครื่องทอผ้าและนำอาหารที่ตนเองเตรียมมาไปรับประทานกับเพื่อน ๆ พี่ตั้นมีน้ำใจมักจะแบ่งอาหารให้เพื่อน ๆ รับประทานด้วยเสมอหลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้วจะเก็บเก้าอี้เข้าที่ เช็ดโต๊ะ และนำกล่องอาหารไปล้าง หลังจากนั้นก็ไปแปร่งฟัน และมานั่งคุยเล่นกับเพื่อน ๆ ช่วงบ่ายพี่ตั้นจะร่วมกิจกรรมนันทนาการที่จัดขึ้นในแต่ละวัน หากวันไหนที่ไม่อยากเข้าร่วมก็สามารถที่จะหากิจกรรมที่ตนเองชอบทำเองโดยไม่ทำให้เกิดปัญหาและเดือดร้อนผู้อื่น

กรณีศึกษาที่ 2 : พี่แอนนา

พี่แอนนาได้เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิบ้านสมานใจ โดยได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครองของพี่ตั้นที่มีโอกาสได้ไปพบกันที่สารพัดช่าง ผู้ปกครองจึงพาไปสมัครเข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรกเมื่อไปถึงได้รับการต้อนรับที่อบอุ่นจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้อธิบายถึงกิจกรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกิจกรรมที่ทำ ทำให้พี่แอนนาและครอบครัวรู้สึกประทับใจมาก เพราะแต่ก่อนเมื่อไปสมัครเรียนอะไรก็จะเจอแต่คำพูดที่ค่อนข้างทำร้ายจิตใจและบรรยากาศที่ไม่ค่อยจะเป็นมิตร ผู้ปกครองได้เล่าให้ฟังว่า “เคยไปสมัครเรียนการประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยดินญี่ปุ่น คนสอนก็จะถามว่า มันอาจจะยากเกินไปนะ คิดว่าเราจะทำได้หรือ? ทำให้รู้สึกท้อแท้ตั้งแต่ยังไม่ทันได้เริ่มเรียน เราได้ยินก็พลอยหมดกำลังใจไปด้วย หลังจากนั้นเรียนอะไรก็ไม่สำเร็จ เรียนได้ไม่นาน แม่ก็อายุมากแล้วไม่สามารถที่จะออกไปหากิจกรรมอะไรให้ลูกทำ ได้แต่ฝากญาติพี่น้องให้ช่วยกันดูแล” (สัมภาษณ์คุณแม่พี่แอนนา, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 1 กุมภาพันธ์ 2554)

ตอนที่พี่แอนนาทราบว่าต้องไปฝึกทอผ้าเขาจะร้องไห้ทุกวันก่อนไป เพราะกลัวเมื่อไปถึงจะไม่พบกับใครจะนั่งเฉย ๆ อยู่ในที่ทอผ้า บางครั้งอยากจะเข้าห้องน้ำแต่ก็ไม่กล้าบอก พยายามอั้นจนทนไม่ไหวจึงปล่อยออกมา หากเจ้าหน้าที่เห็นว่านั่งอยู่คนเดียวก็จะพยายามชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมพูดคุยกับเพื่อน ๆ นั่งทอผ้าใกล้เพื่อน ๆ

ในการเรียนรู้วิธีการทอผ้าของพี่แอนนานั้นเริ่มโดยการที่เจ้าหน้าที่เปิดซีดีสอนการทอผ้าให้ดูและให้ยืมหนังสือสอนขั้นตอนการทอผ้าไปอ่านที่บ้าน เนื่องจากเขาสามารถอ่านหนังสือได้พร้อมกับฝึกโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ลงมือทำเอง ซึ่งตอนแรกเขาไม่ค่อยเข้าใจขั้นตอนการทอแต่ไม่ยอมถาม ทำให้ทอผิด เจ้าหน้าที่จึงได้แนะนำว่าหากไม่เข้าใจสามารถถามได้ทันที โดยอยากจะถามใครก็ได้ ทุกคนยินดีจะช่วยเหลือ บางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องขอให้เพื่อนศิลปินเป็นคนมาดูแลและถามไถ่พี่แอนนา เนื่องจากคิดว่า หากเป็นเพื่อนกันจะพูดกันได้ง่ายกว่า หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อพี่แอนนาสามารถทอผ้าผืนแรกเสร็จ ทุกคนต่างกล่าวชื่นชม และให้กำลังใจ ทำให้เขารู้สึกภูมิใจในผลงานของตนเอง มีความกล้ามากขึ้นและพยายามที่จะเรียนรู้สิ่งที่เจ้าหน้าที่สอน เพียงไม่นานพี่แอนนาก็สามารถเรียนรู้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของการเตรียมเครื่องทอผ้าซึ่งเจ้าหน้าที่เพียงแค่ทำให้ดูทีละขั้นตอน พี่แอนนาก็สามารถเรียนรู้และเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว โดยในช่วงแรกนั้นอาจจะพบข้อผิดพลาดอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เมื่อฝึกไปประมาณ 1 เดือนก็สามารถเข้าใจกระบวนการเตรียมเครื่องและการทอผ้าได้ จากคนที่เพื่อน ๆ ต้องมาดูแล ตอนนี้พี่แอนนากลับเป็นคนที่ย่อยดูแลและช่วยเหลือเพื่อน ๆ แทน นอกจากนี้ยังมักจะอาสาช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในเรื่องทั่วไป เรื่องการจัดเตรียมก็ทอผ้าช่วยดูแลและสอนเพื่อนศิลปินที่มาใหม่และยังทอผ้าไม่ค่อยเป็น

ซึ่งการอาสาเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้อื่นถือเป็นโอกาสที่ทำให้ได้พบทวนขั้นตอนต่าง ๆ และเป็นการฝึกทักษะการทอผ้าไปในตัวด้วยจนสามารถทำทุก ๆ อย่างได้เหมือนกับเจ้าหน้าที่ และยังสร้างสรรค์เทคนิคการทอผ้าใหม่ ๆ เช่นการทอด้วยด้าย 3 เส้น การนำวัสดุอื่น ๆ มาดัดแปลงในการทอได้ด้วย ซึ่งตลอดระยะเวลา 3 ปีที่พี่แอนนาได้รู้จักกับกิจกรรมการทอผ้านั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชีวิตมากมาย จากคนที่เก็บตัวไม่กล้าออกนอกบ้าน ไม่กล้าพูด ขาดความมั่นใจในตนเอง ได้เปลี่ยนให้เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และมีความสุข

เมื่อโครงการศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการสิ้นสุดลง สัญญาว่าจ้างของเจ้าหน้าที่ก็ได้หมดลงด้วย กลุ่มผู้ปกครองที่ได้รวมกันสานงานต่อจึงต้องช่วยกันดำเนินการทั้งทางด้านการบริหาร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งพี่แอนนาก็เป็นแรงสำคัญในช่วงเวลานี้ที่ต้องคอยช่วยเหลือดูแลน้อง ๆ เพื่อน ๆ ศิลปิน ที่ยังติดขัดในการทอผ้าที่ยังทำได้ไม่คล่อง รวมถึงการช่วยเตรียมเครื่องทอผ้าในขั้นตอนต่าง ๆ ให้กับศิลปินคนที่ไม่สามารถทำได้เอง นอกจากนี้ยังได้

ช่วยสอนการทอผ้าให้กับอาสาสมัครที่มาช่วยงานที่มูลนิธิและต้องการฝึก โดยสามารถถ่ายทอดขั้นตอนการทอผ้า การเตรียมเครื่อง ได้อย่างถูกต้องชัดเจน

ในช่วงเริ่มต้นของมูลนิธิ กลุ่มผู้ปกครองได้ทุ่มเท เสียสละในการดำเนินงานอย่างหนัก เพื่อช่วยให้มูลนิธิอยู่รอด ในตอนนั้นยังไม่สามารถหาเจ้าหน้าที่มาทำงานได้ พี่แอนนาจึงอาสาที่จะช่วยงานทั่วไปเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น ตอนเช้าเมื่อมาถึงก็จะช่วยทำความสะอาดบ้าน นำผ้าที่ศิลปินทอเสร็จแล้วไปซักและนำมารีด การดูแลน้อง ๆ และเพื่อน ๆ ศิลปินในการทำกิจกรรมแต่ละวัน จนบางครั้งไม่ได้ทอผ้าของตนเอง และทำให้ในแต่ละเดือนทอผ้าได้น้อย รายได้จึงน้อยลงตามไปด้วย ซึ่งก็ไม่ได้ทำให้รู้สึกเสียใจ หรือน้อยใจที่ได้เงินน้อยและต้องทำงานมากกว่าศิลปินคนอื่น ๆ เมื่อหาเจ้าหน้าที่ได้แล้ว งานที่พี่แอนนาต้องรับผิดชอบจึงลดลง

การเรียนรู้และฝึกกิจกรรมการเป็นผู้ดูแลร้าน อาสาสมัครได้เลือกพี่แอนนาให้เป็นคนแรกในการฝึก เนื่องจากที่ผ่านมาเขาสามารถเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีความรับผิดชอบ และจากการสังเกตของอาสาสมัครในเวลาที่ต้องสอนน้อง ๆ และเพื่อน ๆ เขามีทักษะในการถ่ายทอดที่ดีที่ทำให้คนอื่นเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังเป็นคนใจเย็น เมื่อเขาสามารถปฏิบัติได้ทุกขั้นตอนแล้ว ก็จะเป็นผู้คอยดูแลแทนอาสาสมัคร คอยช่วยแนะนำคนอื่น ๆ หากเกิดปัญหา ซึ่งขั้นตอนของการฝึกเริ่มจากการอธิบายวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้ทราบว่า ต้องการที่จะให้ศิลปินมีโอกาสในการฝึกทักษะการสื่อสารและการบริการ เนื่องจากมูลนิธิเป็นสถานที่ที่มีแขกหรือมีผู้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกเรื่องการดูแลความสะอาดของร่างกาย พี่แอนนาได้ชวนน้องสาวที่เป็นญาติมาร่วมฝึกด้วย โดยเริ่มจากขั้นตอนการจัดโต๊ะ และเก้าอี้ การเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ การแต่งเครื่องแบบที่ถูกต้องโดยจะมีการแสดงขั้นตอนที่เป็นรูปภาพติดในบริเวณห้องเตรียมกาแฟ เพียงไม่กี่วันพี่แอนนาก็สามารถทำได้อย่างถูกต้องทุกขั้นตอน และคอยช่วยดูแลเมื่อศิลปินคนอื่นต้องมาทำหน้าที่ อุปสรรคที่พบในกิจกรรมนี้คือ พี่แอนนายังจำไม่ได้ว่าผ้าสีไหนใช้ทำอะไร บางครั้งนำผ้าเช็ดแก้วไปเช็ดจาน บางครั้งนำผ้าเช็ดจานไปเช็ดโต๊ะ ดังนั้นเขาจึงได้เสนอให้แบ่งการใช้งานตามสีของผ้า และเขียนภาพสัญลักษณ์และสีติดไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ใช้ผิด

ด้วยการที่เป็นคนชอบเขียนชอบวาดรูป พี่แอนนาจึงอาสาในการบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เช่นวันนี้มีใครมาทำอะไรที่มูลนิธิบ้าง ศิลปินแต่ละคนเป็นอย่างไรกันบ้าง เมื่อถึงกิจกรรมสนทนาโต๊ะกลมช่วงบ่ายวันศุกร์ ก็จะรับหน้าที่เป็นผู้สรุปเหตุการณ์ภาพรวมทั้งหมดและเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง นอกจากนี้พี่แอนนายังมักจะได้รับโอกาสให้เป็นพิธีกรในวันที่มีแขกมาเยี่ยมชมมูลนิธิและมีกิจกรรมโชว์ผ้าด้วย บางครั้งนิทานหรือเรื่องที่เขาแต่งขึ้นโดยมีการวาดรูปประกอบเจ้าหน้าที่ได้นำเรื่องราวนั้นไปพิมพ์ลงในหนังสือทอฝันปันน้ำใจ 2 ที่มีการนำไปแปลเป็น

ภาษาญี่ปุ่น และกำลังจะมีการนำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย คุณแม่ของแอนนา บอกว่า “การที่ได้มาร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิบ้านสมานใจ เหมือนเป็นการให้ชีวิตใหม่แก่ลูกสาวของเรา การที่แม่พูดเช่นนี้ก็เพราะว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายกับลูกสาวของแม่ ลูกสาวของแม่เขาเคยเป็นคนที่กลัวการเข้าสังคม ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าที่จะทำอะไรด้วยตนเอง แม้กระทั่งการเดินทางออกจากบ้าน และมีแนวโน้มของพฤติกรรมด้านอารมณ์ที่เริ่มเก็บตัว เมื่อเธอมาที่นี่ เธอกลับกลายเป็นคนที่เชื่อมั่น ชอบช่วยเหลือ ชอบแสดงความคิดเห็น”

บ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ได้ไว้วางใจให้โอกาสที่แอนนาได้เป็นผู้นำในกิจกรรมในช่วงบ่าย ซึ่งจะเป็นการสอนเขียนหนังสือบ้าง การคิดเลขบ้าง โดยที่แอนนาจะหาโจทย์ง่าย ๆ ตั้งจากราคาผลิตภัณฑ์นำมารวมกัน ให้เพื่อนศิลปินช่วยกันคิด โดยเป็นการสอนบวกเลข ลบเลขเบื้องต้นนั้นก็เพื่อว่าบางครั้งเมื่อมีผู้มาซื้อของที่มูลนิธิ ศิลปินก็จะสามารถที่มาช่วยเจ้าหน้าที่คิดเงินได้ นอกจากนี้หากมูลนิธิมีการจัดนิทรรศการอะไรที่เป็นพิเศษเขาก็จะคอยฝึกซ้อมการแสดงให้กับเพื่อน ๆ ศิลปิน เช่น การแสดง หุ่นมือ (puppet show) จะมีการคัดเลือกตัวแสดง มีการเขียนบท มีการฝึกซ้อม ที่แอนนาก็จะคอยดูแลแบ่งหน้าที่ให้ทุก ๆ ช่วยกันทำ นอกจากนี้ยังมีการแสดงละครสั้นเกี่ยวกับเทศกาลทานาบาตะที่เกี่ยวข้องกับชายชาวนาและหญิงทอผ้า เขาจะรับหน้าที่เป็นคนบรรยายและฝึกให้เพื่อน ๆ ศิลปินเป็นผู้แสดง ซึ่งก็ถือที่ผ่านมาเขาทำได้ดีเป็นอย่างดี นอกจากนี้หากมีการจัดกิจกรรมพิเศษขึ้น เช่น การจัดมินิคอนเสิร์ตบ้านสนุก การเขียนป้ายต้อนรับหรือขอบคุณอาสาสมัครที่มาช่วยงาน หรือจะเป็นการตกแต่งหรือทำการ์ดจากฝีมือศิลปินที่นำไปให้บุคคลต่าง ๆ ในวันสำคัญ เช่นการ์ดวันเกิด การ์ดอวยพรขอให้หายป่วย ที่แอนนาจะเป็นคนเตรียมอุปกรณ์และให้ศิลปินทุกคนมาช่วยกันตกแต่งอย่างน่ารักสวยงาม ช่วยทำให้ผู้ที่ได้รับรู้สึกปลาบปลื้มใจ

การเรียนรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ ของมูลนิธิบ้านสมานใจ ส่งผลให้ที่แอนนามีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้นมาก ๆ และยังทำให้ที่แอนนาและครอบครัวมีความสุขมากขึ้นด้วย จากที่เป็นคนที่ไม่กล้าออกสังคม เก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน ไม่ยอมพบเจอและพูดกับผู้คนแม้กระทั่งกับคนในครอบครัว ปัจจุบันนี้ที่แอนนาสามารถที่จะเปลี่ยนตัวเองโดยให้เป็นผู้ทำได้ โดยใช้โอกาสที่ได้รับฝึกฝนตนเอง มีพลังพลังผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัคร คอยสนับสนุนและช่วยกันค้นพบความสามารถ และพยายามดึงศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมาใช้

ทุกวันนี้ที่แอนนาไปร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มูลนิธิบ้านสมานใจจัดขึ้น โดยจะไปตั้งแต่วันจันทร์ ซึ่งจะเป็นวันที่ศิลปินไม่ต้องไปทอผ้า แต่อาสาที่จะไปช่วยเจ้าหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมในวันอังคารที่ศิลปินจะมา และช่วยงานอื่น ๆ ที่ตนเองจะสามารถทำได้ เช่น คนไหนที่ทอผ้าเสร็จแล้ว ที่แอนนาก็จะผูกเครื่องไหมไว้ให้ ช่วยซักผ้ารีดผ้าที่ทอเสร็จแล้วและจะนำไปแปรรูปผลิตภัณฑ์ ในวันอังคารที่แอนนาก็จะไปร่วมกิจกรรมของมูลนิธิตั้งแต่

เวลา 8.30 น. โดยจะมีรถประจำมารับที่บ้าน เมื่อไปถึงจะช่วยเจ้าหน้าที่เปิดหน้าต่าง ทำความสะอาด บริเวณที่นั่งทอผ้า หลังจากนั้นจะไปช่วยจัดและนับจำนวนผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่าย หากของบางอย่างขาดไปก็จะนำมาเติม หลังจากนั้นก็มาทอผ้าของตนเอง ในขณะที่ทอผ้าพี่แอนนา ก็จะฟังเพลง พุดคุย รวมถึงคอยช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับทอผ้าที่ด้ายหย่อน ด้ายขาด ให้อีกกับเพื่อน ๆ ศิลปินไปด้วย บางครั้งยังช่วยเหลือในเรื่องอาหารของศิลปิน คนไหนที่ไม่ได้เตรียมมาก็จะจัดการโทรสั่งให้ เป็นการแบ่งเบาภาระให้กับเจ้าหน้าที่ได้เป็นอย่างมาก ช่วงอาหารเที่ยงก็จะดูแลเพื่อน ๆ ศิลปินในการรับประทานอาหาร หากมีเวลาว่างพี่แอนนามักจะชอบจับบันทึก ผู้ศึกษาสังเกตว่าเมื่อไปมูลนิธิ เมื่อใด ใคร ๆ ก็มักจะเรียกแต่พี่แอนนา ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ หรือศิลปิน เป็นเพราะพี่แอนนาเป็นคนใจดี และมีน้ำใจ คอยช่วยเหลือทุก ๆ คน ในเวลาที่เขามีโอกาสที่จะได้ช่วยเหลือคนอื่นนั้นเขาก็มีความสุข สังเกตได้จากหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและท่าทางที่กระตือรือร้น

นอกจากนี้เมื่อกลับไปถึงบ้าน พี่แอนนาจะช่วยทำงานที่บ้านด้วยเช่นกัน มีความรับผิดชอบมากขึ้นจากอดีตที่เก็บตัวอยู่แต่ในห้องส่วนตัว ห้องรกก็ไม่ยอมจัดและทำความสะอาด แม่มอบหมายหน้าที่หรือให้ช่วยทำงานบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถ้างาน รดน้ำต้นไม้ ก็ไม่ค่อยยอมออกมาทำ หรือหากมาทำก็ทำไม่ค่อยดี เมื่อถูกดักเตือนก็จะเจียนจะเถียงแม่ต้องโมโห ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดีขึ้นนั้นเกิดจากการได้รับการยอมรับจากสังคม มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเองที่สามารถทำกิจกรรมได้สำเร็จ หากเงินได้ถึงแม้จะเป็นจำนวนที่ไม่ได้มากนักก็ตาม อีกทั้งยังสามารถช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นด้วย

กรณีศึกษาที่ 3 : น้องน้ำ

เป็นเวลาเกือบ 2 ปีที่น้องน้ำอยู่กับบ้านเลข ๆ ไม่ไปโรงเรียน เนื่องมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน คือ เข้ากับเพื่อนไม่ได้ เพื่อนไม่ยอมเล่นด้วย เพราะไม่เข้าใจว่าน้องน้ำมีความผิดปกติเป็นอะไร (น้องเรียนอยู่ในโรงเรียนเอกชนหลักสูตรปกติ) มีปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้เกิดอาการชักบ่อยครั้ง และเหตุการณ์ล่าสุดที่ทำให้น้องน้ำไม่ยอมไปโรงเรียนอีกเลยคือ ถูกคุณครูทำโทษโดยการตีที่บริเวณใบหน้าจนทำให้เกิดอาการบวมแดง หลังจากนั้นมาจึงไม่อยากไปโรงเรียนอีก ผู้ปกครองไม่รู้จะทำอย่างไรเลยจำเป็นต้องปล่อยให้อยู่ที่บ้าน โดยในเวลากลางวันทุกคนที่บ้านก็จะออกไปทำงานกันหมด จะเหลือเพียงคุณป้าซึ่งมีอายุมากแล้ว อยู่บ้านกับน้องน้ำสองคน และด้วยความเอ็นดูที่หลานไม่เหมือนคนอื่นคุณป้าเลยไม่กล้าขัดใจ จะคอยตามใจทำทุกอย่างให้ ดังนั้นน้องน้ำจึงกลายเป็นเด็กที่ค่อนข้างเอาแต่ใจตนเองและมีอารมณ์รุนแรงในบางครั้งเนื่องจากผลข้างเคียงของยากันชักที่รับประทาน

ในตอนเช้าว่าจะตื่นนอนบางครั้งเกือบเที่ยง และกิจวัตรประจำวันเมื่ออยู่ที่บ้านก็มีเพียง การดูโทรทัศน์ และฟังเพลง บางครั้งเรียนรู้คำพูดและพฤติกรรมที่ไม่ดีจากในละครมาพูด ญาติทุกคนรู้สึกเป็นห่วงและพยายามจะหากิจกรรมให้ทำ หากนื่องน้ำสนใจอยากจะทำอะไรญาติ ๆ จะรีบไปหามาให้ทันทีเพื่อหาทางหลีกเลี่ยงที่จะได้ไม่ต้องดูแลตลอดวัน เช่น อยากปั่นจักรยาน ก็จะไปซื้อจักรยาน 4 ล้อมาให้ อยากวาดรูป พับกระดาษก็รีบไปหาอุปกรณ์มาให้ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมนื่องน้ำ ก็อดทนทำได้ไม่นานนักเนื่องจากอุปสรรคด้านร่างกายซีกซ้ายมีอาการเกร็ง หากรู้สึกลำบากทำอะไรไม่สะดวกก็จะเลิกทำ นอกจากนี้เมื่อเวลาอยู่บ้านกับป้าเพียงสองคนก็มักจะบ่นเสมอว่าเบื่อที่ไม่มีเพื่อน

คุณน้าของนื่องน้ำได้มีโอกาสได้รู้จักกับชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โครงการศูนย์พัฒนา กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการ คุณน้าได้เล่าเรื่องราวของนื่องน้ำให้เขาฟัง เขาจึงแนะนำให้ลองพานื่องน้ำเที่ยว ในครั้งแรกที่นื่องน้ำได้มีโอกาสไปที่ศูนย์น่องรู้สึกตื่นเต้นและชอบที่ได้เจอคนเยอะ ๆ บวกกับบรรยากาศที่สนุกสนานจึงทำให้อยากมาอีกครั้ง ซึ่งในช่วงแรก ยังไม่ได้สนใจกิจกรรม การทอผ้ามากเท่าใดนัก เพียงแค่อยากมีเพื่อนและเบื่อกับที่จะอยู่ที่บ้านเท่านั้น เมื่อนื่องน้ำเริ่มมาบ่อยขึ้น เห็นเพื่อนแต่ละคนมีที่ทอผ้าประจำตัว และสามารถทอผ้าเสร็จให้เป็นผืนที่สวยงาม จึงเริ่มอยากจะทำ ทอผ้าบ้าง ในขั้นแรกเจ้าหน้าที่ได้จับมือทออย่างช้า ๆ ช้าไปช้ามาหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถทอเองได้ นอกจากนี้ยังให้กำลังใจว่าการทอผ้าแบบชาวโอรินั้นไม่มีผิด ไม่มีถูก ทุกผืนจะมีเอกลักษณ์ และความสวยงามในตัวเองซึ่งเป็นเหตุผลให้เจ้าหน้าที่เรียกผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่มาทอผ้าว่า “ศิลปิน” ผ้าผืนแรกของนื่องน้ำซึ่งมีความยาวประมาณ 10 เมตร สำเร็จในเวลาเกือบ 2 เดือนทำให้นื่องน้ำและผู้ปกครองรู้สึกภูมิใจมากที่สามารถทำได้ หลังจากที่ได้ทอบ่อย ๆ ทำให้เขาสามารถทอได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ขึ้นตอนการเตรียมเครื่องการผูกเครื่อง เจ้าหน้าที่ได้สอนอย่างช้า ๆ ตามความสนใจซึ่งไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการฝึก ปล่อยให้เรียนรู้ได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ก็ยังจำไม่ค่อยได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านการเรียนรู้ร่วมด้วย

ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่นื่องน้ำได้มีโอกาสเรียนรู้การทอผ้าจากศูนย์พัฒนา กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการนั้นทำให้ทักษะเกิดพัฒนาการที่ดีขึ้นหลายด้านทั้งอาการเกร็งของร่างกายซีกซ้ายลดลง มีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น มีสังคม และมีความสุขมากยิ่งขึ้น ผู้ปกครองก็พลอยมีความสุขไปด้วย ผู้ปกครองมีความสนใจในกระบวนการของกิจกรรมที่ทำให้นื่องน้ำมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจึงได้มาร่วมเรียนรู้ด้วย

หลังจากที่โครงการศูนย์พัฒนา กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อผู้พิการสิ้นสุดลงและได้มีการสานงานต่อและจดทะเบียนเป็นมูลนิธิบ้านสมานใจ ผู้ปกครองของนื่องน้ำได้อาสาที่จะร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน และพยายามช่วยเหลือมูลนิธิเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ยังได้มีส่วนร่วมใน

การพัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของกิจกรรม กับความสามารถของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน และการได้ฝึกทักษะที่จำเป็นในชีวิต ซึ่งตารางเวลาในแต่ละวันถูกกำหนดไว้อย่างคร่าว ๆ ในช่วงเช้า จะยังคงยึดกิจกรรมการทอผ้าแบบซาโอริเป็นกิจกรรมหลักอยู่ แต่ในช่วงบ่ายจะเป็นกิจกรรม นันทนาการที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน ขึ้นอยู่กับอาสาสมัครที่จะมาสอน ซึ่งกิจกรรม นันทนาการที่จัดขึ้นนั้น จะเน้นการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิต และความสนุกสนาน เพื่อเป็น การเปลี่ยนบรรยากาศไม่ให้เกิดความน่าเบื่อ ซึ่งน้องน้ำผึ้งจะตื่นเต้นและรอคอยที่จะได้ทำกิจกรรม อะไรใหม่ ๆ ในช่วงบ่ายมากกว่าการทอผ้า

เมื่อมีโอกาสที่จะได้ฝึกกิจกรรมการเป็นผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) ซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ที่ อาสาสมัครจัดขึ้น น้องน้ำผึ้งทำทางกระตือรือร้นและสนใจมาก เพราะเคยเห็นเพื่อน ๆ ศิลปินได้แต่ง เครื่องแบบที่น่ารัก ได้เสิร์ฟกาแฟ ได้พูดคุยกับแขก เมื่อมีโอกาสได้ฝึกพี่แอนนาจึงเป็นผู้สอนให้ เรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยการทำให้ไปพร้อมกัน เริ่มตั้งแต่การทำความสะอาดบริเวณสนามใจคาเฟ่ การปูโต๊ะ ซึ่งพี่แอนนาได้ชี้ให้น้องดูตามภาพ เช่น การวางมุมของผ้าควรวอยู่ตรงไหน ผ้าผืนไหนต้อง ปูก่อน และผืนไหนปูทับ การวางตำแหน่งเก้าอี้ แจกันดอกไม้ น้ำตาล และครีม หลังจากนั้นได้สอน ให้น้องแต่งเครื่องแบบตามภาพ เช่นการติดเข็มกลัด การสวมหมวก การผูกผ้ากันเปื้อน โดยการบอก ตำแหน่งของอุปกรณ์และเมื่อแต่งเสร็จให้เช็คความถูกต้องว่าตรงตามภาพหรือไม่ ในการฝึกการ เสิร์ฟก็ได้มีการสร้างสถานการณ์และให้แสดงบทบาทสมมติ และลองให้น้องน้ำผึ้งปฏิบัติซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถทำได้

เมื่อถึงถึงสัปดาห์นันทนาการวันเกิดของตัวเอง น้องจึงได้ขอให้พี่สาวของตนเองมาร่วม เป็นผู้ดูแลร้านด้วย และได้เป็นผู้สอนขั้นตอนต่าง ๆ ให้กับพี่สาวเอง โดยมีพี่แอนนาเป็นผู้คอย ช่วยเหลือและแนะนำเพิ่มเติม หลังจากจบนันทนาการวันเกิดของตนเองแล้ว และต้องเป็นเวรของ ศิลปินคนอื่นต่อ น้องน้ำผึ้งจะอาสาช่วยสอนและแนะนำขั้นตอนต่าง ๆ ให้กับเพื่อน ๆ จากการ สังเกตพบว่าน้องน้ำผึ้งชอบกิจกรรมนี้มากกว่าการทอผ้า เพราะเมื่อถึงเวลาทอผ้า บางครั้งจะรู้สึกเบื่อ เนื่องจากต้องทำอะไรที่เป็นขั้นตอนซ้ำ ๆ เหมือนเดิม และบวกกับร่างกายซิกซายที่มีอาการเกร็งของ ตนเองก็ค่อนข้างเป็นอุปสรรคทำให้ทอและเคลื่อนไหวได้ช้ากว่าเพื่อน บางครั้งเพื่อนทอเสร็จและ ได้ผูกเครื่องใหม่ พร้อมกับพื้นที่ด้าย ก็อยากทำบ้าง แต่ตนเองยังทอผืนเดิมไม่เสร็จเลยทั้งผืนเดิมไป วาดรูปแทน แต่การเป็นผู้ดูแลร้านมีโอกาสที่ได้พบปะผู้คน มีโอกาสปฏิสัมพันธ์และรู้จักกับคน ใหม่ ๆ ซึ่งตรงกับลักษณะนิสัยที่เป็นคนชอบพูดคุยชอบคุยของน้องน้ำ

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ ที่น้องน้ำผึ้งสนใจอีกมาก เช่น การเต้นแอโรบิก ที่จะ มีเพื่อนศิลปินคอยนำเต้น การทำขนมสนุกที่สามารถตกแต่งขนมได้ตามจินตนาการ การวาด

รูประบายสี และการโหว้ผ้า ผู้ปกครองได้บอกเล่าถึงความรู้สึกว่า “รู้สึกดีใจที่ถูกมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทำ มีกิจวัตรประจำวันที่ดีขึ้น ไม่ต้องอยู่กับบ้านดูแต่โทรทัศน์ นอกจากนี้ยังเห็นว่าเขามีความสุขมากขึ้น เขาภูมิใจในตัวเองที่ทอผ้าได้สำเร็จ และมีความมุ่งมั่นว่าเมื่อทอผ้าเสร็จแล้วจะเอาไปให้พ่อแม่ บางครั้งเมื่อได้เงินจากการทอผ้าแล้วเขอยากได้อะไรเขาก็นำเงินนั้นไปซื้อเอง เขาภูมิใจที่สามารถทำงานหาเงินมาซื้อของที่ตนเองต้องการได้ และเวลาที่มีคนไปเยี่ยมก็จะชอบโชว์ผลงานบอกเล่าว่าตัวเองทอรูปอะไร มีใครอยากได้บ้าง และที่สังเกตเห็นรู้สึกว่าเขาจะชอบสอนด้วยเวลามีคนมาเขาจะชวนให้มาทอผ้าพร้อมทั้งบอกว่าจะช่วยสอนให้ และก็สอนขั้นตอนการทอ เห็นเขามีความสุขกับการที่ได้เต้น ได้ร้องเพลง ได้รู้จักพี่ ๆ อาสาสมัคร มีกิจกรรมที่สนุกทำร่วมกับเพื่อน ๆ มีนิสัยที่น่านรักที่อาสาสมัครและเพื่อน ๆ ศิลปินได้ปฏิบัติต่อเขาดีกลับมาที่บ้านด้วยซึ่งผู้ปกครองรู้สึกชื่นใจมาก เช่น การใส่ใจและการช่วยเหลือคนอื่น บางครั้งเมื่อเห็นคุณน้ากลับจากที่ทำงานก็ถามว่าเหนื่อยไหม และไปนํานํ้ามาให้ดื่ม เมื่อเห็นคุณป้าทำงานบ้านก็จะรีบเข้าไปช่วยช่วยจัดโต๊ะอาหาร รับผิดชอบตัวเองได้ดีขึ้นเยอะเลย พัฒนาการของน้องนํ้า หลังจากที่ได้มาเรียนรู้กิจกรรม ต่าง ๆ ที่มูลนิธิบ้านสมานใจ น้องนํ้าขึ้น สามารถจดจ่อทำอะไรได้นานๆ ได้มีสมาธิ อย่างเช่นการทอผ้า ได้ฝึกการทำงานของมือและเท้าให้ประสานกันได้ อาการเกร็งของเขาก็ลดลง ซึ่งในตอนนี้น้องเจ็บป่วยในตอนแรก หมอเคยบอกไว้ว่าเขาจะเป็นอัมพาตครึ่งซีกเลยนะ ซิกซายของเขาจะเกร็งตลอดเวลา หมอก็ได้นัดไปตรวจเรื่อย ๆ ให้ทานยาลดเกร็ง แนะนำให้ทำกายภาพบำบัด พอได้เริ่มกิจกรรมตรงนี้รู้สึกว่าการเกร็งเขาลดลง ยาที่เคยทานก็ปรับลดลง ซึ่งนอกจากการทอผ้าแล้ว เขายังได้วาดรูป เต้นรำ ออกกำลังกาย ซึ่งมันช่วยด้านนี้ได้เยอะเลย”

ทุกวันนี้ตอนเช้าน้องนํ้าจะรีบตื่นโดยไม่งอแงเหมือนแต่ก่อน รับประทานกิจวัตรประจำวัน อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟันและทานอาหารด้วยตนเอง เพื่อนั่งรอผู้ปกครองไปส่งที่มูลนิธิบ้านสมานใจ เมื่อถึงที่มูลนิธิแล้วอันดับแรกจะไปทำหน้าที่ต่างที่มีชื่อของตนเองติดอยู่และทำความสะอาด หลังจากนั้นจะไปช่วยเปิดสมานใจคาเฟ่ (Healing Café) จัดโต๊ะ จัดดอกไม้ ถ้าเป็นวันที่ตนเองได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้ดูแล (Shopmaster) ก็จะไปแต่งเครื่องแบบ แต่หากไม่ใช่เวรของตนเองก็จะกลับมาทอผ้า ในขณะที่ทอผ้าก็จะฟังเพลงจากเครื่องเล่น MP3 ของตนเองไปด้วย แต่หากรู้สึกเบื่อก็จะไปหากระดาษมาวาดรูปเล่นแทน บางครั้งก็จะไปนอนหลับ ในช่วงเที่ยง จะไปนั่งรับประทานอาหารกับเพื่อน ๆ ทานเสร็จก็รับผิดชอบล้างจานของตนเอง และไปแปรงฟันโดยไม่ต้องมีใครบอก หลังจากนั้นก็นั่งคุยเล่นกับเพื่อน ๆ ช่วงบ่ายก็จะร่วมกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเพื่อนศิลปินและอาสาสมัคร ซึ่งน้องนํ้าจะชอบมากกว่าการนั่งทอผ้า เพราะส่วนใหญ่กิจกรรมช่วงบ่ายจะเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ทุกคนได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้พูดคุย ร้องเพลงเต้นรำ และยังมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังได้เจออาสาสมัครใหม่ ๆ ที่มาช่วยงานของมูลนิธิด้วย

เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครให้ความเห็นว่า น้องน้ำเป็นคนที่สามารถเรียนรู้ได้ดีและมี ความสุขหากปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม และเป็นกิจกรรมที่ได้แสดงออก แต่ถ้าให้ทำอะไรคนเดียว มักจะไม่อยากทำหรือต้องชวนเพื่อน ๆ ให้ทำด้วย ซึ่งจะเห็นความแตกต่างจากการทอผ้าช่วงเช้า บางครั้งจะไปหากิจกรรมอื่นทำแทนเลย ฟังเพลง วาดรูป นอนหลับ แต่ถ้าเป็นกิจกรรมช่วงบ่ายและ มีอาสาสมัครมาสอนด้วย จะสนใจและตั้งใจมาก ดังนั้นการเรียนรู้ของน้องน้ำควรจะเป็นการเรียน แบบกลุ่ม และทำพร้อมไปกับเพื่อน ๆ

จากการที่น้องน้ำได้มาเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่มูลนิธิบ้านสมานใจนั้น ผู้ปกครองได้เห็น พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และยังรู้สึกสบายใจขึ้นที่น้องมีสังคม มีเพื่อน นอกจากนี้ยัง มีความรับผิดชอบ สามารถดูแลตนเองได้มากขึ้น จากที่เมื่อก่อนจำเป็นต้องทำให้หมดทุกอย่าง เอาแต่ใจ ตนเอง เมื่อได้ไปที่มูลนิธิ มีเพื่อน มีสังคม ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งคุณป้าได้กล่าวสรุปว่า “ตอนน้องอยู่ที่บ้านทุกคนที่บ้านจะดูแลแบบทำให้ทุกอย่าง ค่อนข้างตามใจ เนื่องจากที่บ้านเรามี ความเข้าใจว่าน้องไม่ปกติ ทำอะไรเองคงไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องมีคนคอยทำให้ทุกเรื่อง เรียกได้ว่าเรื่อง การดูแลตนเองมีคนทำให้ตั้งแต่หัวจรดเท้าเลย ช่วงที่ได้ไปโรงเรียนก็ดีหน่อย ยังดีได้มีเพื่อน มีสังคม แต่มีปัญหาไม่ยอมไปโรงเรียนกลับมาอยู่ที่บ้านก็เหมือนเดิม ทำอะไรเองก็ไม่ได้ ดีที่สุดก็นั่ง กครีโมทเปลี่ยนช่องโทรทัศน์ได้ เปลี่ยนซีดีเป็น อยากได้อะไรถ้าไม่มีคนเอามาให้ก็จะอารมณ์เสีย หงุดหงิด พลอยทำให้คนที่อยู่ใกล้เครียดไปด้วย ที่เป็นอย่างนี้ก็อาจจะเพราะที่บ้านเข้าใจผิด ไม่ได้ฝึกเขาด้วย พอเขาได้มีโอกาสไปบ้านสนุกไปทอผ้า 5 – 6 ปีที่ผ่านมา เขาเริ่มเปลี่ยนทีละนิดนะ ค่อย ๆ ดีขึ้น เราเห็นพัฒนาการของเขาเลย เริ่มมีความรับผิดชอบมากขึ้น เช่น มาถึงบ้านเก็บรองเท้าวางบนชั้น กระเป๋าก็เก็บไว้ในตู้ของตนเอง จะอาบน้ำก็เตรียมเสื้อผ้าเอง ทานข้าวเสร็จก็ล้างจานของตัวเอง อารมณ์ดี ๆ หน่อยก็ช่วยทำงานบ้าน เรารู้ว่าสิ่งเหล่านี้ได้มาจากที่เขาไปมูลนิธินั่นแหละ ถึงเวลาตอนเช้าก็รีบตื่น ดูแลตัวเองได้ ล้างหน้าแปรงฟัน อาบน้ำ ทานอาหารเช้า และเตรียมตัวไปบ้านสนุก ดูเขากระตือรือร้น มีความสุขอยากไปทอผ้า อยากไปหาเพื่อน ๆ กลับมาก็มาเล่าเรื่องเพื่อน ๆ ให้ที่บ้านฟัง เขาดีขึ้นเยอะมากเลย เราก็นั่งใจ” (สัมภาษณ์คุณน้าของน้องน้ำ, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 9 มีนาคม 2554)

จากการดำเนินงานของกลุ่มผู้ปกครองและการเรียนรู้ของกรณีศึกษาทั้ง 3 สามารถ สะท้อนแนวการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์สำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจได้ ดังนี้

1. แนวคิด “พลังครอบครัว” ช่วงที่ผู้ปกครองรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการจัดตั้งมูลนิธิ บ้านสมานใจนั้น ทุกคนต่างมีความเห็นเหมือนกันว่า พ่อแม่ /ผู้ปกครองคือบุคคลที่ใกล้ชิดกับลูกมากที่สุด รู้จักลูกของตนเองดีที่สุด ดังนั้นคนที่จะดูแลเอาใจใส่ลูกของตนเองได้ดีที่สุดก็คือพ่อแม่/ผู้ปกครองนั่นเอง

เมื่อก่อนสังคมไทยไม่ยอมรับคนพิการ คิดว่าเป็นภาระ หรือคนเหล่านี้เกิดมาเพื่อชดใช้กรรม พ่อแม่ส่วนมากที่มีลูกพิการก็จะรู้สึกอาย ไม่อยากพาออกไปไหนมาไหนด้วย และไม่กล้าที่จะบอกใครว่าลูกของตนเองพิการ ซึ่งกลุ่มผู้ปกครองของมูลนิธิบ้านสมานใจมีความเห็นว่าควรเปลี่ยนความคิดแบบนี้ได้แล้ว ดังนั้นจึงต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่าเด็กเหล่านี้ที่เราเรียกเขาว่าคนพิการ สามารถทำอะไรได้ตั้งมากมายหลายอย่าง บางครั้งสามารถช่วยเหลือคนอื่นได้อีกด้วย เพียงแต่พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องเป็นบุคคลแรกที่จะเริ่มให้โอกาสและยอมรับพวกเขา เหมือนกับประสบการณ์ของผู้ปกครองท่านหนึ่งที่แบ่งปันว่า ตอนที่ลูกเกิดมานั้นพ่อแม่ก็ยังไม่รู้ว่าลูกเป็นอะไร แต่เมื่อคุณหมอบอกว่าลูกเป็นเด็กพิเศษ พ่อแม่ก็เกิดความคิดที่ว่าชีวิตนี้จะได้หวั่นระอีกหรือเปล่า รู้สึกหดหู่และเศร้า แต่ด้วยความที่เราเป็นพ่อแม่ก็อยากจะให้ลูกได้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ ก็เลยพยายามส่งเสริมลูกเต็มที่ พยายามพาออกไปสู่สังคมให้ได้มากที่สุด และสิ่งที่ผู้ปกครองท่านนี้ได้เรียนรู้จากลูกของตนเองก็คือ ลูกของเขาเป็นคนที่มีความสุขมาก

คนทุกคนไม่เหมือนกัน อย่างมองว่าลูกของเราที่ถูกเรียกว่าคนพิการหรือเด็กพิเศษคือปัญหา แต่ให้มองว่าเป็นความท้าทายว่าทำอะไรที่จะช่วยให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด ในตอนที่ลูกยังเล็กก็จะเจอความท้าทายเรื่องสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโต จนเข้าวัยเรียนก็เจอความท้าทายเรื่องการหาที่เรียนหนังสือให้ พอพ้นวัยเรียนก็มีความท้าทายในเรื่องการหางานให้ลูกทำ

ดังนั้นผู้ปกครองจึงถือว่าเป็นพลังสำคัญที่สุดในการดูแลเด็กพิการ เพราะว่าเป็นคนแรกที่จะสามารถค้นพบเด็ก ช่วยเหลือ พาไปพบแพทย์ พาไปพบคุณครู และที่สำคัญคือ หลังจากที่เขาได้ฝึกจนกระทั่งจบการศึกษามาแล้ว สุดท้ายเขาก็ต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยผู้ปกครองเกื้อหนุนและช่วยเหลือ เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า

นอกจากนี้ชื่อของมูลนิธิ “บ้านสมานใจ” หรือ “The Healing Family Foundation” ก็ได้แสดงถึงพลังครอบครัว ซึ่งได้มาจากความรู้สึกของกลุ่มผู้ปกครองที่มีความรู้สึกเหมือนๆ กันว่า เมื่อเริ่มตั้งแต่รู้ว่าลูกตัวเองเป็นเด็กพิเศษ ใจของพ่อแม่ก็เหมือนกับว่าเป็นแผลเสียแล้ว แต่เมื่อได้มาอยู่ร่วมกัน ในที่ๆ ให้ความรู้สึกอบอุ่นเหมือนบ้าน ทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน แบ่งปันความสุขและเยียวยาความทุกข์ที่เคยมีมาของแต่ละครอบครัวให้มีความหวังและพยายามที่จะทำให้ลูกๆ ได้มีความสุข ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตรงนี้ก็เหมือนเป็นการช่วยรักษาใจซึ่งกันและกัน คือ

ทุกคนมาหาความสุขร่วมกันจากมุมมองที่หลากหลาย ดังนั้นมูลนิธินี้ก็เหมือนเป็นบ้านที่ได้สมานใจของพ่อแม่ รวมไปถึงทุกๆ คน ใครมีอะไรก็สามารถเข้ามาดูหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้ เพราะทุกคน ต่างก็มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้ผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

2. แนวคิด “การมองชีวิตคนพิการให้เหมือนกับชีวิตคนทั่วไป” คนเราทุกคนมีความต้องการที่จะมีชีวิตที่มีคุณภาพ และใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขเช่นคนปกติในสังคม ดังนั้นมูลนิธิบ้านสมานใจ จึงยึดแนวคิดนี้ในการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ให้พวกเขาได้มีชีวิตที่มีคุณค่า ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ชีวิตที่มีคุณค่าทางด้านกายภาพ เด็กเหล่านี้โดยทั่วไปจะไม่ค่อยเคลื่อนไหวตัวเอง แต่ถ้าหากพวกเขามีกิจกรรมที่มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย พวกเขาก็จะมีโอกาสได้พัฒนาร่างกายของตนเอง และยังถือเป็นการช่วยผ่อนคลายเมื่อเกิดความเครียด ทำให้ตนเองสดใส ร่าเริง มีชีวิตชีวาขึ้น นอกจากนี้ การที่พวกเขาได้มาทอผ้าและนำผ้าที่เขาทอนั้น ไปแปรเป็นผลิตภัณฑ์และจำหน่าย พวกเขาก็จะได้รับค่าตอบแทน ซึ่งความเป็นจริงแล้วก็ได้ไม่ได้มากมายอะไร แต่สำหรับบางคน พวกเขาสามารถนำรายได้ส่วนนี้ไปจุนเจือครอบครัวได้

- ชีวิตที่มีคุณค่าทางด้านสังคม คือ การทำให้พวกเขามีเพื่อน ให้รู้จักคนที่นอกเหนือจากครอบครัวของตนเอง ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าทอผ้าอยู่ที่บ้านคนเดียวก็ไม่สนุก ไม่มีเพื่อน แต่ถ้ามาทอผ้าที่ “บ้านสนุก” ก็ได้เจอเพื่อนๆ มาทอรวมกัน พอเบื่อก็ไปนอน พอสนุกก็มาเต้นรำ ร้องเพลงร่วมกัน

- ชีวิตที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจ เป็นการทำให้พวกเขารู้สึกดีเกี่ยวกับตัวเองที่สามารถทำงานได้ พอถึงเวลาสิ้นเดือนก็เอาเงินที่ได้จากการทอผ้ามาให้พ่อแม่ พวกเขารู้สึกภาคภูมิใจมากที่สามารถช่วยเหลือพ่อแม่ได้และเป็นประโยชน์กับผู้อื่น

3. แนวคิด “ที่นี่ไม่มีคนพิการมีแต่ศิลปิน” คำว่า คนพิการ ปัญญาอ่อน เด็กเอื้อ โดยทั่วไปมักใช้เรียกคนพิการต่างๆ ซึ่งเป็นคำที่ฟังแล้วแสบใจ แต่บางครั้งก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้ยิน แต่สำหรับคำหนึ่งในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า “Disability” ที่แปลว่า การไร้ความสามารถ ซึ่งจริงๆ แล้วการไร้ความสามารถก็มีอยู่ด้วยกันหลายแบบ เช่น ถ้าเราไปประเทศญี่ปุ่น เราก็กลายเป็นคนไร้ความสามารถคนหนึ่งเพราะเราไม่สามารถพูดหรือสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นได้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ กลุ่มผู้ปกครองของเด็กเหล่านี้ก็ไม่สามารถทอผ้าได้อย่างที่ลูกๆ ตนเองทำ แต่นุคคนที่ถูกเรียกด้วยคำที่แสบใจนั้น กลับสามารถทำได้อย่างสวยงาม เพราะเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เราเรียกพวกเขาว่า “ศิลปิน” เนื่องจากพวกเขาเหล่านี้สามารถสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยถ่ายทอดเอกลักษณ์และจินตนาการของตนเองลงบนผืนผ้าที่ถือได้ว่ามีชิ้นเดียวในโลกเท่านั้น

4. แนวคิด “การขี่จักรยาน” (“Bicycle approach”) เป็นแนวคิดที่ใช้ในการสอน

หลักการทอผ้าให้กับเด็กๆ และเป็นกิจกรรมหลักของมูลนิธิบ้านสมานใจ คุณฮารูโอะ นากายามา ซึ่งเป็นอดีตผู้รับผิดชอบโครงการ “ศูนย์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อคนพิการ” และปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาและอาสาสมัครของมูลนิธิบ้านสมานใจ ได้กล่าวว่า “Bicycle approach” ก็เหมือนกับการที่เราสอนเด็กขี่จักรยาน เรามอบพวกเขาถึงขั้นตอนในการขี่ว่าอย่างไร แต่ผู้เรียนจะต้องเลือกเองว่าอยากจะขี่ไปเส้นทางไหน และเมื่อไหร่ เช่นเดียวกันกับการสอนทอผ้า คือ เราเพียงแต่บอกวิธีการทอผ้า แสดงแบบให้ดู หลังจากนั้นต้องคอยสนับสนุนและให้กำลังใจ ส่งเสริมให้เขาได้มีอิสระทางความคิด และให้โอกาสคิดอย่างสร้างสรรค์ แต่เหนือสิ่งอื่นใด พวกเขาจะต้องเป็นคนเลือกและตัดสินใจเอง เมื่อพวกเขาได้รับโอกาสและการสนับสนุนที่จะแสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมา พวกเขาจะสามารถแสดงความเป็นแบบฉบับ ความเป็นเอกลักษณ์ และความไม่เหมือนใครของตนเองออกมา

แนวคิดนี้มีเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพและทักษะต่างๆ ของบุคคลและสนับสนุนให้แต่ละคนค้นหาเอกลักษณ์ ค้นพบตัวตนที่แท้จริงของตนเองไม่ใช่เพียงแค่การสร้างผลงานเท่านั้น ดังนั้นแบบ ลวดลาย และสีสันทนของผ้าทอจะสะท้อนถึงจินตนาการ สิ่งแวดล้อมรอบตัวและธรรมชาติที่พวกเขาเคยเห็น ซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์ว่าทอแบบไหนถูกแบบไหนผิด และไม่มีคำว่าสวยหรือไม่สวย เพราะผลงานทุกชิ้นมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอหยาตย์ของมูลนิธิบ้านสมานใจ

กลุ่มผู้ดำเนินงานมีปรัชญาในการทำงานที่เหมือนกัน คือ การทำงานคือการแก้ปัญหา ปัญหาทุกปัญหาหากเราช่วยกัน ก็สามารถแก้ไขได้หมด แตกต่างกันตรงที่วิธีการแก้ปัญหากับเวลาแก้ปัญหา มูลนิธิบ้านสมานใจแห่งนี้มี “ศิลปิน” เพียงแค่ 13 คน แต่ละคนก็มีปัญหาต่างๆ กันไป โชคดีที่ปัญหาเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งและเกิดไม่พร้อมกัน ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ที่ช่วยกันแก้ไขได้

ประธานมูลนิธิบ้านสมานใจเล่าว่า “การทำงานในช่วงแรกก็มีปัญหาบ้างเนื่องจากปี พ.ศ.2549 เป็นช่วงที่เริ่มต้นของมูลนิธิ ประกอบกับกลุ่มผู้ปกครองของศิลปินซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานต้องเป็นผู้ที่ดำเนินงานเองทั้งหมด ทั้งในด้านการจัดการศึกษา และการบริหารดำเนินงานของมูลนิธิ “เหมือนกับคนตาบอดคลำช้าง” โชคดีที่ทางศูนย์ฯ ฮอร์ได้มอบอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน เครื่องใช้สำนักงาน ก็ทอผ้า ให้กับเราต่อ ช่วงแรก ๆ หนักใจมากรู้สึกโดดเดี่ยว ถือว่าเป็นงานที่หนักพอสมควร แต่ก็ยังโชคดีที่ทางศูนย์ฯ ฮอร์ได้วางแนวทางไว้ให้อย่างดี บวกกับความช่วยเหลือ และคำแนะนำจากคุณนากายามาที่มีให้เราเสมอมา เราจึงสามารถที่จะประคับประคองและผ่านพ้นอุปสรรคได้ ... สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในมูลนิธินั้น อยากจะพูดว่าปัญหาค่อนข้างน้อย การแก้ไขก็แก้ตามธรรมชาติ คือ เกิดที่ไหนก็แก้ตรงนั้น ปัญหาที่พบบ่อยๆ ก็จะเป็นการจัดกิจกรรม

ที่จัดนอกสถานที่ ตั้งแต่การเดินทางการนำศิลปินไปโชว์การทอผ้า การนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย เวลาจัดกิจกรรม ฯลฯ ซึ่งจะต้องขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและ อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิ มิไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามเราก็สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทุกครั้ง”
(สัมภาษณ์ประธานมูลนิธิฯ, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 18 มกราคม 2553)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษของมูลนิธิบ้านสมานใจ จังหวัดเชียงใหม่ พอสรุปออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. การขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐ ปัจจุบันมูลนิธิมีความมั่นคง เป็นองค์กรชุมชนที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่การขยายผลให้เกิดการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ ยังขาดการส่งเสริม ดูแล และช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างทั่วถึงและจริงจัง ส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ของมูลนิธิบ้านสมานใจ ไม่สามารถขยายผลไปได้อย่างกว้างขวางอย่างที่ตั้งใจไว้ สำหรับกลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของมูลนิธิบ้านสมานใจ สามารถระดมทุนกันเองและจากภายนอก เพื่อใช้ดำเนินงานของมูลนิธิฯ ได้ แต่กลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนนั้น รัฐจะต้องช่วยเหลืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของวัดก็ประสบเช่นกัน (พระมหาคำปุน ervaครอน อ้างใน การศึกษาตามอัธยาศัยขององค์กรและสถาบันในเขตตรวจราชการที่ 4, 2545: 37)

2. ความเป็นห่วงกังวลของพ่อแม่ในการดูแลช่วยเหลือตนเองของเด็กพิเศษ แม้ว่ามูลนิธิบ้านสมานใจต้องการฝึกให้คนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีชีวิตที่อิสระ ไม่ต้องคอยขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง ให้พวกเขามีเพื่อน มีงานให้ทำ และมีคนที่เข้าใจคอยดูแล แต่พ่อแม่ส่วนใหญ่มักจะไม่ยอมปล่อยให้ลูกที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้ทดลองมีชีวิตที่อิสระ โดยอ้างว่าตนมีความกังวลสารพัดและไม่แน่ใจเลยว่าจะกล้ำกลายไปหรือไม่ ขนาดพาลูกไปฝากไว้กับคุณยาย อันเป็นบุคคลที่พ่อแม่ไว้ใจที่สุด ก็ยังอดกังวลไม่ได้ว่าคุณยายจะดูแลลูกดีไหม ลูกจะอาบน้ำสะอาดไหม จะกินมากไปไหม ฯลฯ แต่เมื่อมาร่วมทอผ้าซาโอริ และเห็นพัฒนาของลูก ก็ทำให้พ่อแม่มั่นใจมากขึ้นว่าลูกของตนสามารถ “ทำงาน” และใช้ชีวิตอิสระได้

3. อาสาสมัคร มูลนิธิบ้านสมานใจมีอาสาสมัครชาวต่างชาติมากกว่าคนไทย โดยเฉพาะอาสาสมัครชาวญี่ปุ่น อาสาสมัครชาวไทยส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมแปรรูปผ้าซาโอริเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อออกไปวางจำหน่ายในกิจกรรมต่างๆ ที่มูลนิธิฯ จัดขึ้น ส่วนอาสาสมัครที่มาทำกิจกรรมในวันทำการของมูลนิธิฯ ก็เป็นเรื่องยากสำหรับผู้ปกครองของผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่จะสละเวลาไปทำงานอาสาสมัคร เนื่องจากต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ มีแต่คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ/ไม่มีงานประจำเท่านั้นที่สามารถสละเวลามาทำงานที่มูลนิธิฯ ได้ ปัญหาขาดอาสาสมัครที่

จะบริการประชาชนนี้นับเป็นปัญหาที่องค์กรบริการของเอกชนส่วนใหญ่ประสบ (สำนักตรวจราชการจังหวัดปทุมธานี, 2549, หน้า ๑) นอกจากนี้ อาสาสมัครที่มาช่วยกิจกรรมควรได้รับการอบรมด้านการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ รวมทั้งจิตวิทยาพัฒนาการ คนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และทักษะการจัดกิจกรรมให้กับคนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ฯลฯ

4. ความหลากหลายของกิจกรรม กิจกรรมต่างๆ ที่มูลนิธิดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ริเริ่มมาจากแนวความคิดของคุณฮารุโอะ ที่พูดคุยแลกเปลี่ยนกับกลุ่มผู้ปกครอง โดยมีกิจกรรมหลักคือ การทอผ้าแบบซาโอริ การจัดนิทรรศการ การสนทนาโต๊ะกลมประจำสัปดาห์ การเป็นผู้ดูแลร้าน (Shopmaster) ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้รองรับกลุ่มที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา/ร่างกาย และกิจกรรมที่เกิดขึ้น ก็ขึ้นอยู่กับอาสาสมัครด้วยว่ามีความเชี่ยวชาญด้านไหนด้วย แต่การทำกิจกรรมยังหลากหลายเท่าใด ก็ยังสามารถรองรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ การพัฒนากิจกรรมก็ต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนด้วย (พัชรา พิมพ์ศิริ, 2546)

5. องค์กรความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ การร่วมกันสรุปประเมินผลการจัดการศึกษาของมูลนิธิฯ เป็นสิ่งจำเป็น ส่วนหนึ่งก็เป็นการทบทวนแนวคิด วิธีการ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การสังเคราะห์ความรู้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทยและสรุปผลมาในเชิงวิชาการ เป็นสิ่งที่มูลนิธิฯ และรัฐควรให้ความสำคัญ

พัฒนาการอย่างมีความหมายที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนของมูลนิธิบ้านสมานใจ

มูลนิธิบ้านสมานใจได้เริ่มจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาเป็นระยะเวลาถึง 5 ปีแล้ว ในรูปแบบการจัดการศึกษาที่ต่างไปจากแบบเดิมๆ และมีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาก็สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงความสำเร็จ สามารถทำให้คนพิการกลุ่มหนึ่งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมได้

ในช่วงแรก เริ่มตั้งแต่เปิดศูนย์ซาโอริ ปีพ.ศ.2546 ได้มีการเข้าไปติดต่อกับโรงเรียนกาวีละอนุกุล ไปแนะนำโครงการและขอข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่จบไปแล้ว เพื่อที่จะติดต่อประชาสัมพันธ์โครงการให้กับผู้ปกครองทราบ ซึ่งในการรับเข้าร่วมโครงการก็จะต้องมีการคัดเลือกเด็กด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนจบการศึกษากลับบ้านแล้ว ทั้งในระบบเรียนร่วมและโรงเรียนเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความบกพร่อง และหางานทำได้ยากมาก บางคนใช้ชีวิตอยู่แต่ภายในครอบครัวของตนเอง เมื่อผู้ปกครองทราบว่าการทำกิจกรรมของมูลนิธิบ้านสมานใจ ก็สนใจและ

ส่งผู้อยู่ในการปกครองของตนที่เป็นผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการแสวงหาอาชีพที่ทำให้ผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีความภาคภูมิใจและอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้

แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น เรื่องอุปกรณ์ สถานที่ ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแล รวมทั้งปัญหาและข้อจำกัดของเด็กด้วย อาทิเช่นบางคนสนใจแต่มีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหว ก็ไม่สามารถรับเข้าร่วมโครงการได้ บางคนมีปัญหาด้านพฤติกรรมที่รุนแรง ทำร้ายผู้อื่นทางศูนย์ฯ ก็ไม่สามารถรับไว้ได้ ซึ่งการรับเด็กเข้าร่วมโครงการจะคำนึงถึงทักษะการช่วยเหลือตนเองเบื้องต้นของเด็กก่อน สามารถดูแลตนเองได้ไหม ทานข้าว เข้าห้องน้ำ เป็นต้น ซึ่งในช่วงแรกมีสมาชิกทั้งหมด 9 คน แต่ละคนได้รับการประชาสัมพันธ์ต่อ ๆ กันไปจากนั้นก็จะมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิบ้านสมานใจมีทั้งหมดจำนวน 13 คน ซึ่งแต่ละคนเป็นผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และมีความบกพร่องในด้านที่ต่างกัน (ดูตาราง 2 และ 3)

ตาราง 2 ลักษณะของผู้เรียนของมูลนิธิบ้านสมานใจ พ.ศ. 2554

ความบกพร่อง	จำนวน (คน)
บกพร่องทางสติปัญญา	8
บกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ	3
บกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์	1
ออทิสติก	1
รวม	13

ตาราง 3 จำนวนผู้เรียนจาก พ.ศ.2546 ถึง พ.ศ.2554 ของมูลนิธิบ้านสมานใจ

พ.ศ.	จำนวน (คน)
2546	9 คน
2547	11 คน
2548	12 คน
2549	12 คน
2550	10 คน
2551	12 คน
2552	12 คน
2553	13 คน
2554	13 คน

สำหรับบางปีที่ศิลปินลดจำนวนลง มีสาเหตุมาจากความจำเป็นต้องย้ายที่อยู่ไปต่างจังหวัด และในช่วงปี พ.ศ.2550 ที่มีจำนวนสมาชิกลดลง เนื่องจากหลังจากที่หมดโครงการช่วยเหลือจากองค์กรญี่ปุ่น และมูลนิธิบ้านสมานใจต้องเริ่มการดำเนินงาน บริหารจัดการเองโดยกลุ่มผู้ปกครอง ทำให้เกิดความไม่สะดวกขึ้นหลายประการ เช่น ในช่วงที่ชาวญี่ปุ่นรับผิดชอบโครงการ มีงบประมาณสนับสนุนการทำงานเต็มที่ในด้านการเงินและด้านบุคลากร โดยมีเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการเดินทางหากศิลปินบางคนไม่สะดวกในการเดินทางก็จะมีรถรับส่งให้ แต่เมื่อมาเริ่มทำงานกันเอง มีข้อจำกัดเรื่องเงินทุน การบริหารจัดการ ความสะดวกของการเดินทางการรับส่งศิลปิน บางคนก็ไม่สามารถมาร่วมทอดผ้าที่มูลนิธิได้เนื่องจากปัญหาการเดินทาง ดังนั้นทางมูลนิธิก็ได้มีการแก้ปัญหา โดยการจัดส่งผ้า อุปกรณ์ต่างๆ ไปให้ เมื่อเขาทอเสร็จเขาก็ส่งผ้ามาให้ทางมูลนิธิ และทางมูลนิธิก็จะส่งค่าตอบแทนกลับไปให้

ประธานมูลนิธิฯ บอกถึงจำนวนเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิฯ ที่มีไม่มากกว่า “ส่วนใหญ่ผู้ปกครองที่พาลูกมาสมัคร จะมาถามว่าที่นี่มีที่พักไหม มีอาหารเลี้ยงหรือเปล่า อยากจะเอามาฝากเหมือนโรงเรียนประจำ คือเราก็เข้าใจนะว่าบางคนต้องทำงาน ต้องมีภาระ เขาก็อยากให้เราช่วย แต่ทางเราคงไม่มีศักยภาพที่จะช่วยขนาดนั้น คือ หนึ่งเราไม่ได้มาเก็บค่าใช้จ่ายอะไรเลยกับศิลปิน คือเราไม่อยากจะไปทำให้มันเค็ดขาด มาส่งปุ๊บแล้วมาปล่อยให้เป็นหน้าที่ของเราเลยอย่างนั้นก็ไม่ใช่ว่าเราอยากให้มีความเชื่อมโยงต่อกันระหว่างบ้านกับมูลนิธิ ก็คืออยากให้ผู้ปกครองได้มาส่ง เข้ามาทักทายกัน มีโอกาสในการเตรียมอาหารมาให้ลูกในตอนกลางวัน แล้วการมารับมาส่งนี่ถือว่าเป็นโอกาสที่

เขาจะได้มาสัมผัสกับกลุ่มของพวกเรา การที่เขาจะเอาลูกมาฝากไว้ประจำเลยมันเหมือนการตัดความ
 รับผิดชอบที่มีต่อกันระหว่างมูลนิธิกับบ้าน แล้วการที่ผู้ปกครองมีโอกาสมารับมาส่งนี้ผมก็ถือว่าเป็นการดีนะ อย่างน้อยเราได้มาพูดคุยกัน ตัวอย่างผมเอง ตอนที่ผมได้ไปรับลูกที่ศูนย์ฯ โอริเดิม
 ทำให้ผมได้รู้จักกับกลุ่มผู้ปกครองด้วยกัน รู้จักเจ้าหน้าที่ และรู้จักเพื่อน ๆ ของลูกด้วย ... เราคิดว่า
 องค์กรของเรานี้ น่าจะต้องเป็นองค์กรขนาดเล็ก กะทัดรัด คล่องตัว หากเราขยายองค์กรให้มีขนาด
 ใหญ่ เราก็ดำเนินงานอย่างไม่คล่องตัว แต่หากมีจำนวนเพิ่มหนึ่งคนหรือสองคน เราก็สามารถรับ
 ได้นะ แต่ถ้าขยายมูลนิธิโดยการรับคนเพิ่มเป็นสิบคนนี้เราทำไม่ได้ เราได้เคยลองทำมาแล้วโดยยึด
 แนวทางของศูนย์ฯ โอริเดิม ผู้ปกครองจะอยู่ประคบ ค่อย ๆ เรียนรู้ไปกับลูก ทั้งที่เราเลยไม่ได้
 ผู้ปกครองต้องมาทำ มาช่วย อยู่กับเขาทั้งวัน ถ้าเห็นว่าลูกเริ่มทำได้ ทำได้ดีขึ้น ถึงจะค่อย ๆ ปล่อย
 ค่อย ๆ ถอยห่าง จนสังเกตเห็นว่าเขามีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นแล้ว เราทำหลายคนก็อยู่ไม่ได้”
 (สัมภาษณ์ประธานมูลนิธิฯ, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 1 กุมภาพันธ์ 2554)

อย่างไรก็ตาม มูลนิธิบ้านสมานใจไม่ได้ประเมินผลอย่างเป็นทางการ แต่เป็นการประเมิน
 จากตัวเด็กว่ามีพัฒนาการไปมากน้อยแค่ไหน เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิบ้านสมานใจทั้ง 13 คน
 ต่างก็มีพัฒนาการทางสมองและร่างกายไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมเหมือน แต่การเรียนรู้
 ไม่เท่ากัน เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญจะคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เด็กได้พัฒนาการ
 เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของพวกเขาค่ะแต่ละคน สามารถแบ่งพัฒนาการของผู้เรียนออกเป็น 3 ด้านคือ
 1) พัฒนาการทางด้านกายภาพ 2) พัฒนาการทางด้านสังคม และ 3) พัฒนาการทางด้านจิตใจ
 มีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. พัฒนาการทางด้านกายภาพ เนื่องจากเด็กเหล่านี้โดยทั่วไปแล้วไม่ค่อยเคลื่อนไหว
 ร่างกายทำให้พัฒนาการทางกายภาพไม่เต็มศักยภาพ เมื่ออยู่ที่บ้านก็มักนั่งดูโทรทัศน์หรือเล่นเกมส
 ต่างๆ อยู่คนเดียว ดังนั้น มูลนิธิฯ จึงสร้างกิจกรรมร้องเพลง เดินรำ ทอผ้า ดูแลร้าน ฯลฯ อันเป็น
 กิจกรรมที่ทำให้เด็กเหล่านี้เคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งนอกจากจะมีโอกาสได้พัฒนาร่างกายของตนเอง
 แล้ว ยังช่วยผ่อนคลายเมื่อเกิดความเครียดด้วย เด็กบางคนตอนอยู่ที่บ้าน ไม่ค่อยเคลื่อนไหวร่างกาย
 ทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง แต่พอมาร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ก็ปรากฏว่าร่างกายเริ่มเคลื่อนไหวมากขึ้น
 เมื่อสุขภาพกายดีขึ้น สุขภาพใจก็ดีตามไปด้วย เจ้าหน้าที่มูลนิธิบ้านสมานใจและกลุ่มผู้ปกครองได้
 สะท้อนพัฒนาการทางด้านสังคม ดังนี้

คุณนากายามาเล่าเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า “ศิลปินของเราคนหนึ่ง ถือว่าเขาโตเป็นพี่ใหญ่
 ที่สุดในบ้าน เขาเป็นคนที่ไม่ค่อยพูด หรือพูดไม่ค่อยเก่ง แต่เขาสามารถเข้าใจทุกอย่างได้ ตอนแรกที่
 เขามาเข้าร่วมโครงการที่ศูนย์ฯ โอริ เขาไม่สามารถเข้าใจการทอผ้าได้ เขาอยากลองทำแต่ดูเหมือน
 มันยากเกินไป เขาไม่เข้าใจขั้นตอนการทอผ้า เนื่องมาจากปัญหาการสื่อสาร หลังจากที่เขาได้

พยายามฝึกฝนและเรียนรู้ เพียงไม่กี่เดือน เขาสามารถทอผ้าได้เข้าใจการออกแบบลวดลายต่าง ๆ ด้วยตนเอง การฝึกทอผ้าทำให้ต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ที่ต้องทำงานประสานกันของหลายส่วนของร่างกาย” (สัมภาษณ์คุณนาคายมา, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 7 ธันวาคม 2553)

2. พัฒนาการทางด้านสังคม กิจกรรมนันทนาการ ทอผ้า สนทนาโต๊ะกลม ฯลฯ ทำให้เด็กเหล่านี้มีสังคมของตนเอง และเรียนรู้ที่จะอยู่กับคนในสังคมปกติ การทอผ้าอยู่คนเดียวที่บ้านไม่สนุก ไม่มีเพื่อน เมื่อพวกเขามาทอที่ “บ้านสนุก” ก็จะเจอเพื่อนและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พอเบื่อก็ไปนอน หรือไปเดินรำหรือร้องเพลงร่วมกัน

เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญจะคอยสังเกตพฤติกรรมเด็กแต่ละคนและนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยกัน ทั้งชมเชยและว่ากล่าวตักเตือน เพื่อปรับปรุงตนเอง ทั้งการดูแลตนเอง การพูดคุยกับเพื่อน และการพูดคุยกับแขกผู้มาเยือนมูลนิธิฯ พัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กเหล่านี้สามารถสังเกตได้จากเด็กบางคนที่เคยเอาแต่ใจตนเอง ก็ค่อยๆ หันมาเข้าอกเข้าใจเพื่อนและผู้อื่น และลดความเอาใจตนเองลง หรือเด็กบางคนก็ก้าวร้าว ชอบทำร้ายผู้อื่น เมื่อมาร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิฯ ก็กลายมาเป็นเด็กที่ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเด็กบางคนกล้าแสดงออก กล้าพูด และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กลุ่มผู้ปกครองได้สะท้อนพัฒนาการทางด้านสังคม ดังนี้

คุณพ่อของดิงลี่ หนึ่งในกลุ่มศิลปินของมูลนิธิฯ บอกว่า “ผมรู้สึกดิงลี่มีความสุขมาก เพื่อนฝูงก็รักกลมเกลียวกัน มีความสุขมาก เขาจะมีกิจกรรมทำทุกอาทิตย์ไม่เคยว่างเว้น ถ้าลูกไปแล้วลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขด้วย ดั้งนี้ชีวิตความสมบูรณ์ของจิตใจของดิงลี่ ก็ดูได้ไม่ยากจากการแสดงออกอย่างมีความสุขในเสียงดนตรี ช่วยทำให้บรรยากาศของที่นี่มีชีวิตชีวา ส่งผลมายังเพื่อนๆ พี่ๆ ทุกคนในบ้านหลังนี้ ให้กล้าแสดงออก จนทุกคนเรียกบ้านที่เต็มไปด้วยเสียงหัวเราะ เสียงพูดคุยหยอกล้อในบ้านหลังนี้ว่าบ้านสนุก ทุกคนมีความสุข มีอิสระในการแสดงออก ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน นั่นคือสิ่งสำคัญมากที่ทำให้เด็กมีจิตใจที่สมบูรณ์สามารถดูแลตัวเองได้ และได้เรียนรู้การปรับตัวเข้ากับคนอื่น” (สัมภาษณ์คุณพ่อของดิงลี่, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 18 มกราคม 2554)

คุณแม่ของไก่อเล่าว่า “เรา(ผู้ปกครอง) เห็นว่ากิจกรรมๆ ที่มูลนิธิจัดก็น่าสนใจ สอนให้เด็กร่วมกันรับผิดชอบในการทำความสะดวกสบายบ้านสนุก มีการจัดตารางเวร เด็กมีความรับผิดชอบมากในหน้าที่ของตน โดยเฉพาะในวันที่ต้องทำความสะอาดหน้าต่าง หน้าต่างทุกบานจะมีชื่อศิลปินเจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครติดอยู่ ทุกคนจะทำความสะอาดตามบานหน้าต่างที่มีชื่อของตนเองติดอยู่ ซึ่งเมื่อเขากลับมาถึงบ้านเขาก็รับผิดชอบทำความสะอาดที่บ้านด้วย จากที่ไม่ค่อยสะอาดก็สะอาดขึ้นกว่าเดิม และดีขึ้นเรื่อย ๆ เดี่ยวนี้เขารักตัวเอง ดูแลความสะดวกของตัวเอง สนใจตัวเองมากขึ้น” (สัมภาษณ์คุณแม่ของไก่อ, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 12 กุมภาพันธ์ 2554)

นอกจากนี้ ผู้ปกครองของแอนนาเล่าว่า “เห็นพัฒนาการที่ถือว่าเกินคาดของเขาเลย จากที่เมื่อก่อนไม่กล้ากับทุกเรื่องเลยนะ ไม่กล้าพูด ไม่กล้าสบตา มีอาการประหม่ากลัวเมื่อมีใครถามอะไรหรือคุยด้วย ทำงานบ้านก็ไม่เป็นถึงแม้จะพยายามฝึกแล้วก็ยังเป็นแบบเดิม ทำไม่สะอาด รวมถึงไม่รักษาความสะอาดของร่างกายตัวเองด้วย ไม่สนใจตัวเอง ต้องคอยจ้ำจี้จ้ำไชให้ทำ หรือ บางครั้งต้องทำไปพร้อม ๆ กับเขาดูด้วย แต่เมื่อเขาได้มาที่มูลนิธิแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงด้าน พฤติกรรมอย่างเห็นได้ชัด กล้าพูดกับคนอื่นมากขึ้น และต่อมาก็กล้าพูดในที่สาธารณะมากขึ้น เมื่อมี กิจกรรมของมูลนิธิเขาสามารถจะทำหน้าที่เป็นพิธีกรได้ บางครั้งมีแขกมาเยี่ยมมูลนิธิเขาและเพื่อน ๆ ก็จะวิ่งไปต้อนรับ ทักทาย และเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน นอกจากนี้เขายังช่วยเหลือ ตนเองได้ เรื่องการไปไหนมาไหนใกล้ ๆ ถ้าเป็นแต่ก่อนเขาไม่เคยไปไหนเองได้เลย แต่ตอนนี้เขา สามารถไปซื้อของนอกบ้านได้ ไปในที่ใกล้ ๆ บ้าน และ กลับเองได้” (สัมภาษณ์คุณแม่ของแอนนา, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 30 มกราคม 2554)

คุณนากายาม่าเล่าถึงพัฒนาการของศิลปินท่านหนึ่งว่า “ตอนที่เขาจบการศึกษาพิเศษ มาใหม่ๆ เขาก็ไม่ได้ไปทำอะไร อยู่บ้านเฉยๆ เป็นเวลาหลายปี ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่องที่ยากในการที่ จะมีโอกาสติดต่อสื่อสารในสังคม ชุมชน คุณลองคิดว่าคนที่อยู่แต่บ้านเป็นเวลาหลายๆ ปี เขาก็จะมี คนรู้จักสักกี่คนในชุมชนนอกเหนือจากคนในครอบครัวของตนเอง เมื่อศิลปินคนนี้เข้าร่วม กิจกรรม ผมสังเกตเห็นว่าเขาพยายามที่จะสื่อสารกับเพื่อนๆ และ ณ ตอนนั้น เขาเป็นคนที่ทอผ้าได้ เยอะที่สุด เขาชอบทอผ้าและมีความสุขกับการ ได้ทอผ้าและผมเห็นว่าเขามีความสุขมากกับการที่ได้ อยู่กับเพื่อนๆ ด้วย ผมอยากจะทำเกี่ยวกับเขา เพราะเขาเป็นคนที่น่าทึ่งมาก เพราะว่าหลังจากเวลา หลายปีที่เขาอยู่บ้านเขาได้เริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เขารู้วิธีการเรียนรู้การทอผ้า เขามีความสุขกับสิ่งที่ได้ ทำ คุณลองจินตนาการว่าคุณเรียนจบแล้ว อยู่แต่บ้านไม่ได้ทำอะไร คุยอยู่แต่กับคนในครอบครัว ของตนเอง แล้วเมื่อเวลาผ่านไป คุณต้องออกไปข้างนอก และต้องเริ่มทำบางสิ่งบางอย่างใหม่ คุณจะ ทำอย่างไร มันยากมากใช่ไหม แต่ศิลปินคนนี้เขาทำได้ นี่เป็นตัวอย่างที่สำคัญมาก” (สัมภาษณ์คุณ นากายาม่า, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 29 มกราคม 2554)

3. พัฒนาการทางด้านจิตใจ กิจกรรมทอผ้า เมื่อผู้ทอสามารถทอสำเร็จ ก็จะก่อให้เกิด ความภูมิใจในตนเอง เมื่อพวกเขาสามารถหาเงินได้เองด้วยแล้ว ก็จะยิ่งสร้างความภาคภูมิใจให้มาก ยิ่งขึ้นไปอีก นอกจากนี้ ผู้ปกครองก็เกิดความดีใจด้วย เมื่อเห็นพัฒนาการของเด็ก ที่สามารถ ช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น และไว้วางใจที่จะให้ลูกออกไปอยู่กับคนในสังคมปกติ และจากกิจกรรม ต่างๆ ที่ร่วมกันทำ ซึ่งหมายถึงรวมถึงการทอผ้าแบบซาโอริ ทำให้ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องมี ความสุขใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันด้วย กลุ่มผู้ปกครองและเหล่าศิลปินได้สะท้อน พัฒนาการทางด้านสังคม ดังนี้

หนึ่งในศิลปินของบ้านสนุกบอกว่า “จากการคิดที่ว่าเราคือคนพิการและเป็นคนที่ไม่รู้หนังสือ เราจะสามารถทำอะไรได้ การค้นหาคุณค่าในตัวเองที่จะสามารถทำประโยชน์อะไรและไม่เป็นภาระผู้อื่นนั้น เริ่มมีความหวังขึ้นเมื่อฉันได้รู้จักกับบ้านสนุก ซึ่งเขาทำเกี่ยวกับการทอผ้าที่คนพิการก็สามารถทำได้ ฉันค้นพบว่าคนพิการอย่างฉันก็สามารถทำอะไรที่มีคุณค่าและงดงามอย่างการทอผ้าซาโอริ สิ่งนี้ทำให้ฉันสามารถพิสูจน์ตัวเองได้ว่าชีวิตฉันผู้ไม่รู้หนังสือและมีความพิการเป็นอุปสรรคนั้น ยังมีศักยภาพอีกมากมายที่ฉันสามารถถ่ายทอดออกมา โดยการทอผ้าที่ฉันสามารถจินตนาการ ความคิด ความรู้สึกออกมา และสิ่งนี้ทำให้ฉันรู้สึกภูมิใจในตนเอง และมีความรู้สึกว่าการทอผ้าซาโอริ ไม่ใช่อุปสรรคที่สำคัญในชีวิตฉันอีกต่อไป และทันทีที่ฉันมีโอกาสได้พบใครที่มีความรู้สึกในแง่ลบกับชีวิต ฉันจะพยายามบอกเขาว่าชีวิตเป็นสิ่งที่มีหรรษาและมีคุณค่าอีกมากมายในตัวเราเอง ที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งทั้งงดงามในชีวิตได้ถ้าเพียงแต่เราเชื่อมั่น” (สัมภาษณ์ศิลปินบ้านสนุก, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 5 กุมภาพันธ์ 2554)

คุณแม่ของคู่ ผู้ปกครองเด็กๆ ที่กระตือรือร้นคนหนึ่ง บอกว่า “แม่ครับวันนี้ต้องไปบ้านสนุก เพราะวันนี้ต้องขึ้นค่ายเพื่อทอผ้าผืนใหม่ด้วยนะครับ อย่างไรก็ตามก็ต้องไปให้ได้” คำพูดประโยคนี้ทำให้แม่รู้สึกภูมิใจในตัวลูกของแม่มาก เพราะว่าแม่มีความรู้สึกว่าลูกมีความรับผิดชอบและมีความสุขกับสิ่งที่เขากำลังทำและทำได้ดี และเขาพยายามทำให้แม่เห็นว่า แม้เขาจะไม่สามารถทำได้สมบูรณ์ทุกอย่างแต่สิ่งหนึ่งที่เขาทำให้แม่ภูมิใจ บ้านสนุก ได้ให้ความรัก ความอบอุ่น เหมือนกับเขาทำงานอยู่บ้านของตนเอง และการทอผ้าทำให้ลูกของแม่มีพัฒนาการในด้านความคิด และการจินตนาการที่ไร้ขีดจำกัดและสิ่งนี้ทำให้ลูกรู้สึกที่อิสระสามารถถ่ายทอดความคิดและจินตนาการออกมาได้มากมายเหมือนกับว่าเราได้ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเอง ที่สามารถทำประโยชน์ได้อีกมากมาย โดยถ่ายทอดผ่านทาง การทอผ้าทุกผืนผ้าที่เขาทอจะถ่ายทอดความคิดของเขาออกมาซึ่งแม่สามารถรับรู้ได้หรือแม้แต่คนอื่นที่พบเห็นผ้าทอก็สามารถรับรู้ได้ถึงพลังความคิด และจินตนาการที่ไร้ขีดจำกัดและปราศจากเงื่อนไขใดๆ จากจิตใจที่บริสุทธิ์ของเด็กเหล่านั้น ซึ่งแม่แต่คนที่เขาเรียกกันโดยทั่วไปว่า คนปกติยังต้องอึ้งอึ้งใจกับสิ่งที่เขาได้เห็นผืนผ้านั้น” (สัมภาษณ์คุณแม่ของคู่, มุลนิธิบ้านสมานใจ, 14 พฤษภาคม 2553)

คุณพ่อของดิงลีสะท้อนพัฒนาการทางจิตใจว่า “มีความรู้สึกที่นี่เป็นที่ที่ให้โอกาสและส่งเสริมเด็กทุกคนให้ได้แสดงออกในความสามารถที่มีอยู่ในตัว ซึ่งในตอนแรกพ่อแม่อาจจะไม่รู้จักได้ หรือรู้แต่ไม่มีโอกาส ไม่ได้ใส่ใจ ไม่ได้ส่งเสริมลูกเท่าไร แต่เมื่อมาที่นี่พบว่าจากการที่ให้เด็กได้มีโอกาสในการแสดงออกอย่างอิสระ ก็พบว่าเด็ก ๆ มีความสามารถหลายอย่าง ดังนั้นที่นี้ก็ได้ส่งเสริมให้เขาทำสิ่งที่เขาชอบ ซึ่งมันก็ส่งผลให้เขามีความสุข อย่างเช่น ดิงลี เขาเป็นคนเด่นเก่ง เมื่อเขาได้มาที่นี่มีโอกาสเต้น เขาเต้นได้ดีมากกว่าเดิม ได้เต้นเพลงใหม่ ๆ มีโอกาสในการ

แสดงโชว์ด้วย มีหนังสือพิมพ์มาสัมภาษณ์ มีรายการโทรทัศน์มาถ่าย นอกจากนี้เขายังได้สอนเพื่อน ๆ ถือเป็นการเสริมจุดเด่นให้กับเด็กพวกนี้” (สัมภาษณ์คุณของดิ่งลี, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 20 ตุลาคม 2553)

คุณพ่อพี่แจ้ว สรุปภาพการทำงานร่วมกับมูลนิธิบ้านสมานใจว่า “... บ้านสนุก คือ สถานที่ที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับพี่แจ้ว พ่อนึกไม่ออกเลยว่าถ้าพี่แจ้วไปอยู่จังหวัดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ เชียงใหม่ ไม่ว่าจะจังหวัดไหนในประเทศไทย หรือแม้กระทั่งประเทศอื่นๆ พี่แจ้วก็คงไม่มีโอกาสดี เช่นนี้ คุณภาพชีวิตคงด้อยไปกว่านี้ เมื่อมองในแง่นี้ บ้านสนุก ไม่ได้เป็นบ้านพิเศษสำหรับพี่แจ้ว เท่านั้น แต่สำหรับทั้งครอบครัวของเราด้วย ... แต่พี่แจ้วไม่ได้อยู่ บ้านสนุก ตลอดเวลา ต้องใช้เวลา อยู่บ้านเราเองเป็นส่วนใหญ่ คงจะมีอีกหลายเรื่องที่เราไม่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตของพี่แจ้วให้ ดีกว่านี้ได้ มีครูแจ้วที่มีประสบการณ์กับเด็กพิเศษมานานปีเคยมาสอนพี่แจ้วที่บ้านอยู่ช่วงหนึ่ง เขาบอกเราว่า ถ้าเราไม่ตั้งตนเป็นตัวตั้งเกินไป เด็กพิเศษนั้นจะช่วยทำให้พ่อแม่เป็นคนพิเศษไปด้วย สังคมในโลกนี้ให้ความสำคัญต่อ ‘เด็กพิเศษ’ ในระดับต่างๆ กัน สังคมใดพยายามดูแลเอาใจใส่ เด็กพิเศษ และคนพิการประเภทต่างๆ เป็นพิเศษ ชวนให้เป็นที่น่านิยมชมชื่น สังคมนั้นย่อมได้ชื่อว่า เป็นสังคมพิเศษ...” (สัมภาษณ์คุณพ่อพี่แจ้ว, มูลนิธิบ้านสมานใจ, 19 พฤศจิกายน 2553)